

***Sorumlu Yazar/ Corresponding Author:**
Barış KANDEĞER,
baris_kandeger@hotmail.com

JEL:
Z0, H0, H1, H10

Geliş: 11 Nisan 2025
Received: April 11, 2025
Kabul: 26 Haziran 2025
Accepted: June 26, 2025
Yayın: 30 Ağustos 2025
Published: August 30, 2025

Atıf / Cited as (APA):
Kandeger, B. (2025),
*Erken Cumhuriyet Döneminde Kurucu Bir Güç
Olarak Halkçılık, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve
İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 71, 121-130,*
doi: 10.18070/erciyesiibd.1674340

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE KURUCU BİR GÜÇ OLARAK HALKÇILIK

BARIŞ KANDEĞER^{1*}

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
baris_kandeger@hotmail.com

ÖZ

Üzerinde tartışılan, anlamı ve içeriği koşullara göre biçimlenen bir düşünce olarak halkçılık, Erken Cumhuriyet Dönemi'nin ilgisi ve beklentisi yüksek bir özellik gösterir. Özellikle Cumhuriyetin kurucu kadro ve aydınları için halkçılık ideolojisi, Cumhuriyetin "tahayyül" ettiklerini gerçekleştirmek amacı ile işlevsel hale getirilir ve halkın seferber edilmesine yönelik politik ve ideolojik araçları üretir. Bu makale, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde halkçılık düşüncesinin ve ürettiği politik/ideolojik araçların işlevlerini görünür kılmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda çalışma, halkçılığın Cumhuriyet'i inşa edici düşüncelerinden biri olarak, Cumhuriyet'in ideallerini, amaç ve hedeflerini gerçekleştirmek adına uygulanmak istenen politikalar için bir meşruiyet zemini inşa ettiğini iddia etmektedir. Bu çerçevede çalışmada, halkçılığın bir söylem olmasının ötesinde, Cumhuriyet'in tahayyül ettiği "modern ulus devlet ve toplumu" inşa eden bir repertuara sahip olduğuna odaklanılacak, inşayı sağlayan politik ve ideolojik araçlara temas edilecektir. Bu bağlamda halkçılık düşüncesinin tarihsel arka planı ve Erken Cumhuriyet Dönemine olan yansımaları incelenerek halkçılığın Cumhuriyet'i kurucu işlevi analiz edilmeye çalışılacaktır. Çalışmada betimleyici bir yaklaşım ile halkçılık ideolojisine ve içeriğine ilişkin birincil ve ikincil kaynaklar seçilmiş ve analiz edilmiştir. Bu analizden hareketle halkçılık ideolojisi ve yaklaşımı, Cumhuriyet'in gereksinim duyduğu devlet, yurttaş ve toplumun inşa edilmesine, modernleşme ve kalkınma kaynaklarının, toplumsal seferberliğin ve siyasal meşruiyetin elde edilmesine yönelik bir işlevi içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet, Halkçılık ideolojisi, İdeolojik Araçlar, Modern Ulus Devlet, Yurttaşlık

POPULISM AS A CONSTITUTIVE FORCE IN THE EARLY REPUBLICAN PERIOD

ABSTRACT

Populism as a thought whose meaning and content are shaped by circumstances and subject to debate, has the characteristics of an ideology with high interest and expectations in the Early Republican Period. The populism ideology for the founding cadres and intellectuals of the Republic, was operationalized to realize what the Republic "imagined" and produced political and ideological tools for the mobilization of the people. This article aims to make visible the functions of the ideology of populism and the political/ideological tools it produced in the Early Republican Period. In this respect, the study argues that the populism ideology, as one of the constructive ideologies of the Republic, constructed a ground of legitimacy for the policies that were intended to be implemented to realize the ideals, goals, and objectives of the Republic. The study will focus on the fact that populism, beyond being a discourse, has a repertoire that constructs the "modern nation-state and society" envisioned by the Republic and will touch upon the political and ideological tools that enable this construction. In the context, the constitutive function of populism in the early Republic will be analyzed. In this study, primary and secondary sources on the ideology and content of populism are selected and analyzed with a descriptive approach. Based on this analysis, the ideology and approach of populism includes a function aimed at constructing the state, citizens and society required by the Republic, obtaining the resources for modernisation and development, social mobilisation and political legitimacy.

Keywords: Republic, Populism Ideology, Ideological Tools, Modern Nation State, Citizenship

[An extended English abstract is available at the end of the article.]

1. GİRİŞ

19 yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'nin geri kalmasının nedenlerine yönelik arayışın temelinde “devlet nasıl kurtulur” sorusuna cevap bulma refleksi yatar. Bu arayış, nasıl bir ideolojik hat üzerinden sorunlara çözüm bulunabileceği üzerine yoğunlaşmış, zamanın ruhuna uygun olarak modern devlet ve toplumun inşasının kurtuluşu vesile olacağı sonucuna varılmıştır. Buradan hareketle yapılan tartışmalar, ortaya koyulan kurtuluş/kuruluş reçeteleri ve izlenecek siyaset yaklaşımı, devletin mevcut sınırlar içerisinde halk ile olan bağının nasıl güçlendirileceği ve bunun için hangi politikaların benimseneceği ve uygulanacağı sorularına odaklanır. Bu soruların cevapları arasına yerleşen halkçılık düşüncesi, devlet ile toplum arasındaki uzak mesafeyi kısaltmak, bir aidiyet bağı kurmak ve toplumsal seferberliği sağlamak ve öngörülen politikalara halkı kanalizetmek, böylelikle ortak bir kimlik altında toplamak amacıyla ortaya çıkmış bir düşüncedir. İkinci Meşrutiyet'ten itibaren siyasal gündemin önemli konularından biri haline gelen ve siyasal iktidar (İttihat ve Terakki) tarafından da benimsenen halkçılık, modern devlet ve toplumun inşasına yönelik yaklaşım üzerine temellenirken, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde bu yaklaşımın içeriği ve araçları oldukça genişletilir.

Cumhuriyet'in kurucu seçkinleri ve kadroları için temel amaç, geleneksel kodların yerine modern kodlara sahip bir devlet ve toplum kimliğinin yaratılmasıdır. Bu kurucu seçkinler, modern ulus devletin inşası, Cumhuriyetin ülküsünün ve inkılaplarının halka benimsetilmesi ve sürekli kılınması gerektiği üzerinde hemfikirlerdir. Modern ulus devlet, doğaları gereği resmi ideoloji, bir başka ifadeyle kabul edilmiş ve benimsenmiş kurucu değerler çerçevesinde bir yurttaşlık kimliği üretirken, bu yurttaşlık kimliği ile kurucu değerlerin paydaş hale gelmesini sağlayacak ideolojik araçlar da bu kapsamda seferber edilir. Yurttaşlığa yüklenen bu anlam, modern ulus devlet için “makbul vatandaş” olma halini yansıtır. Makbul vatandaş yaratma düşüncesi, modern ulus devletlerin ideolojik aygıtlarıyla yeniden ürettikleri ve biçimlendirmeye çalıştıkları bir düşüncenin ürünüdür. Bu kavram, vatandaşlığın devlet tarafından kabul edilebilirliğine vurgu yapar. Dolayısıyla devlete ve topluma karşı görev ve sorumluluklarını bilen, siyasal merkezin belirlenmiş olduğu sınırlar içerisinde hareket eden, “uysal, medeni, vatanperver ve çalışkan, itaatkâr olma” gibi kolektif bir kimliği ifade eder (Üstel, 2004; Kandeğer, 2023). Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Gazi Mustafa Kemal önderliğindeki devlet aklı, bu amaç ve hedefleri “Cumhuriyet tahayyülü” için vazgeçilmez olarak görürken halkçılık ideolojisi ile geniş bir repertuara bu inşayı gerçekleştirecek, gereksinim duyulan politika ve araçları etkin bir biçimde kullanabilecek imkân ve koşulları mevcut hale getirmeye çalışır. Bilhassa Cumhuriyetin ve/veya modern devletin ihtiyaç duyduğu yurttaşlık kimliğinin üretilmesinde, halkçılık düşüncesi oldukça işlevsellik içerir. Halkçılık düşüncesinde, devletin hem öznesi hem de nesnesi olan toplum üyeleri yurttaşlık temelinde ve “ulusal kimlik” altında birleştirilmek istenir.

Cumhuriyetin kurucu devlet aklı, halkı sınıf ve kimlik farklılıklarına dayalı bir toplum olarak görmekten ziyade ‘sınıfsız ve imtiyazsız’ bir toplum olarak tasarlar (CHF Üçüncü Büyük Kongre Zabıtları, 1931; Peker, 1984). Dolayısıyla İkinci Meşrutiyet'in son yıllarında ortaya çıkan ve üzerinde durulan ‘mesleki temsil’¹ esasına göre siyasal ve toplumsal düzenin inşa edilmesi düşüncesi, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde de benimsenir. Bu düşünce, “sınıf yoktur, meslek vardır” (Parla, 1995; Toprak, 1977a; Toprak, 1977b) mottosu üzerine yerleşen bir anlayışı içerir ve devlet ile halk birlikteliğine dinamizm kazandırmayı amaçlar. Bu açıdan belirli ilke ve değerlerle bütünleşmiş bir devlet-yurttaş birlikteliğinin, siyasal ve toplumsal uyumun üretilmesinde halkçılık düşüncesinin ve üretilen içeriğin anlamı önemli hale gelir. Bu düşünce, halkın belli meziyetler edinerek Cumhuriyetin, modernleşmenin, kalkınmanın taşıyıcılığını üstlenmesine odaklanırken, öncelikle yurttaşlığın yetkin hale gelmesini sağlayacak koşulların seçkinci bir kadro tarafından üretilmesi üzerine biçimlenir. Bunun için kolektif bir bilinç, Cumhuriyet'e ve devlete aidiyet bağı kazandırma amacına hizmet edecek bir halkçılık düşüncesi ön saflarda yerini alır. Bu doğrultuda erken dönem Cumhuriyet halkçılığı, parti-devlet özdeşliğinde ve seçkin kurucu kadronun öncülüğünde, halkın çeşitli

politik ve ideolojik araçlar üzerinden “Cumhuriyet tahayyülüne” uyan bir kimliğin inşa edilmesine yönelik bir çabayı içerir.

Bu makale, halkçılık ideolojisi ile Cumhuriyeti inşa etme düşüncesi ve süreci arasındaki ilişkiye odaklanmakta; Erken Cumhuriyet Dönemi'nde halkçılık ideolojisinin ve bu kapsamda Halkevleri ve Köy Enstitüleri gibi ideolojik/kurumsal araçların işlevlerini görünür kılma amaçlamaktadır. Bu Çalışma, halkçılık ideolojisinin Cumhuriyet'i kurucu düşünce ve yaklaşımlardan biri olarak, Cumhuriyetin ideallerini, amaç ve hedeflerini gerçekleştirmek adına uygulanmak istenen politikalar için alan açarak ve meşruiyet zeminini inşa ederek ‘Cumhuriyet tahayyülü’ne imkân sağladığını iddia etmektedir. Bu çerçevede halkçılığın bir söylem olmasının ötesinde, Cumhuriyetin tahayyül ettiği ‘modern ulus devlet’i ve ‘toplumsal kalkınma’yı inşa eden bir repertuara sahip olduğuna temas edilecek, inşayı sağlayan ideolojik/kurumsal araçlara değinilecektir. Bu bağlamda; halkçılık ideolojisinin/düşüncesinin tarihsel arka planı ve Erken Cumhuriyet Dönemi'ne olan yansımaları irdelenecek, halkçılığın Cumhuriyet'i kurucu işlevi analiz edilmeye çalışılacaktır. Çalışmada betimleyici bir yaklaşım ile halkçılık ideolojisine, içeriğine ve işlevlerine ilişkin birincil ve ikincil kaynaklar seçilmiş ve analiz edilmiştir. Bu analizden hareketle halkçılık ideolojisi, Cumhuriyet'i kurucu bir işlev ile iktidar merkezinin modernleşmeye, yurttaşlığa ve kamusalılığa ilişkin hizmetleri, toplumsal yapı üzerindeki üretici ve dönüştürücü kapasitesini ve gücünü üreten bir yaklaşım sergiler. Bu kapasite ve gücün üretilmesinde Halkevleri ve Köy Enstitüleri gibi kurumsal/ideolojik araçların etkisi oldukça önem arz eder. Dolayısıyla halkçılık, Cumhuriyetin gereksinim duyduğu devlet, yurttaş ve toplumun inşa edilmesine, modernleşme ve kalkınma kaynaklarının, toplumsal seferberliğin ve siyasal meşruiyetin elde edilmesine yönelik bir işlevsellik içermektedir.

2. Halkçılık Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı

İkinci Meşrutiyetin ilanı ve sonrası süreçte çeşitli ideolojiler, düşünceler, fikir akımları ülkenin siyasal, ekonomik ve toplumsal sorunlarına çare aramak adına gündeme gelmiş, tartışılmış ve elektik bir yaklaşım çerçevesinde ön plana çıkmıştır. “Devlet nasıl kurtulur” sorusuna aranan cevaplar içinde böyle bir düşünsel iklim varlığını hissettirmiştir. Halkçılık düşüncesi de böyle bir ortam içerisinde ortaya çıkan, tartışılan ve üzerinde durulan bir yaklaşım olarak belirmiş ve dönemin bir kısım ideologları tarafından fikirlerine ve yazılarına konu edilmiştir. Halkçılık (popülizm), kişisel bir liderliğin iktidarı elde etmek veya uygulamak amacıyla çok sayıda ve çoğunlukla örgütlenmemiş takipçilerinin doğrudan, aracısız olarak ve kurumsallaşmamış desteğine dayalı bir siyasal strateji olarak tanımlanır (Baykan, 2017). Dolayısıyla siyasetin toplumsal dinamizmi hareketle geçirici amacına yönelik işlevselliğine işaret edilir. İkinci Meşrutiyet dönemi halkçılık yaklaşımı ve onunla örtüşen düşünceleri ve/veya ideolojileri bu çerçevede değerlendirmek mümkündür. Halkçılık düşüncesi, İkinci Meşrutiyet Dönemi Türkçülük ideolojisi ile birlikte benimsenen ve modern bir ulus devlet ve toplumu inşa etmeyi, halkın denkleme dâhil edilerek değişim ve dönüşümü sağlamayı amaç edinen bir düşüncüyü içerir. Bu düşüncenin Osmanlı'da 1910'lu yıllardan itibaren benimsenmesinde Rusya'dan Osmanlıya gelen Kafkas ve Balkan kökenli aydınlarının etkisi söz konusudur. Çarlık Rusya'da ‘Rus Narodnik Hareketi’nden esinlenerek ortaya çıkan halkçılık, siyasal ve sosyo-ekonomik krizlere karşı küçük burjuvazi ve köylülerin öncülüğünde toplumun çeşitli kesimlerinin mevcut iktidara karşı oluşan sosyo-politik bir hareketin adı olmuş, ‘halka doğru’ bir yaklaşım üzerinden ete kemiğe bürünmüştür. Bu düşünce, kırsalda yaşayan geniş yığınların bilinçlenmesini sağlamak, ortak bir amaç etrafında toplamak ve seferber etmek için aydınların toplumsal sorumluluğuna vurgu yapmaktaydı. Bu sorumluluğun özünde ise aydınların halkı eğitmek, aydınlatmak ve kolektif bir bilinç inşa etmek ve nihayetinde toplumsal ve siyasal bir devrimin (Sosyalizm) gerçekleşmesini mümkün kılma düşüncesi vardır (Eraslan, 2003; Güneş, 1997; Toprak, 2013; Toprak, 2002; Atagenc, 2019; Mustafalı, 2023).

İkinci Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinin halkçılık düşüncesi, her ne kadar devrimsel olmasa da, benzer bir yaklaşım sunarken kendi içerisinde bir farklılaşma sergiler. Bu farklılaşma; Meşrutiyet Halkçılığı, Ziya Gökalp Halkçılığı, Halka Doğru Cemiyeti Halkçılığı ve Yusuf Akçura Halkçılığı şeklinde kategorize edilmiş, Erken Cumhuriyet

¹İkinci Meşrutiyet Dönemi'nde kullanılan ‘Mesleki Temsil’ kavramı, Korporatizm ve Solidarizm kavramlarının ifade ettiği bir anlamda kullanılmıştır.

Döneminde Cumhuriyet Dönemi Halkçılığı ya da Kemalist Halkçılık olarak tanımlanmıştır (Haspolat, 2011, s.558). Erken Cumhuriyet Dönemi halkçılığının önemi, Cumhuriyetin temel kurucu araçlarından biri olarak modern devlet ve toplum inşasının ve kalkınmasının bu düşünce üzerinden gerçekleştirilmek istenmesi ve bunun için de toplumun seferber edilmesidir.

Halkçılık ideolojisi de bu kapsamda benimsenen bir düşünce olarak, 1910'lu yıllardan itibaren bir kısım Osmanlı aydınları tarafından benimsenmiştir. Özellikle Yeni Felsefe, Genç Kalemler, Yeni Hayat, Türk Yurdu, Halka Doğru dergilerinde halkçılık ile ilgili yazılar yayınlanmış, çeşitli sorunların çözümü bu kapsamda değerlendirilmiştir. Yeni Hayat, sosyalist bir yaklaşım çerçevesinde meseleleri ele alırken, Genç Kalemler daha çok halkçı düşünce doğrultusunda bir çizgi izlemiş ve ülkedeki meselelerin çözümü için halka yakınlaşmanın ve halk ile birliktelik kurmanın dilde sadeleşme gibi dil politikaları üzerinden başlanmasına odaklanmıştır. Bununla birlikte Ulum-ı İktisadiye ve İçtimaiyye Mecmuası, İslam Mecmuası gibi yayın organlarında “*milli ekonomi, milli burjuvazi, milli kültür ve milli eğitime*” ilişkin konuların işlendiği yazılarda, Türkçülük ve halkçılık arasında yakın bir ilişki kurularak benzer yaklaşım sergilenmiştir. Bu süreçte benzer şekilde halkçılık ile korporatizm/solidarizm arasında da böyle bir ilişki ve özdeşlik hali söz konusudur. Murat Bey'in ve Manizade Yusuf'un köycülük ile ilgili yazıları, Osmanlıdaki ulusçuluk hareketlerinin hem Türkçülük hem de halkçılık üzerindeki etkileri, Ziya Gökalp'in Türkçülük ile halkçılık arasında yakın bir bağ kurmaya çalışan yaklaşımı ve solidarizm ile eklemlenme çabası, meselenin çeşitli olgularla ve kavramlarla ilişkişel bir boyut kazandığını ve biçimlendiğini göstermesi açısından dikkate değerdir (Mardin, 2019; Gökalp, 1990; Gökalp, 2010; Toprak, 2006; Parla, 1993; Güneş, 1997; Ünüvar, 2009; Akın, 2003).

İkinci Meşrutiyet döneminde özellikle halkçılığa dair yazıların yoğunlaştığı dergiler, Türk Yurdu (1911) ve Halka Doğru Dergisi (1913)'dir. Bu dergiler, hem halkçılık hem de Türkçülük ideolojisinin teorik çerçevesini biçimlendiren yazıların yayınlandığı dergiler olarak ön plana çıkmıştır. Bu dergilerde, Yusuf Akçura, Ahmet Ağaoğlu, Ziya Gökalp, Hüseyinzâde Ali, Abdullah Cevdet, Halide Edip, Ömer Seyfettin, Ahmet Mithat, Rıza Tevfik, Galip Bahtiyar, Ethem Nejat, Hamdullah Suphi, Celal Sahir, Ali Canip, Nâfi Atuf, Kazım Nami, Sadri Maksudi, Tevfik Nureddin, Halit Ziya, Ali Ulvi, Abdülfeyyaz Tevfik, Ahmet Zeki Velidi, Köprülüzâde Mehmet Fuat, Yakup Kadri, Afet İnan, Selim Sirri, Reşit Galip, Burhan Asaf gibi Cumhuriyet döneminin siyasal iklimine etki eden aydınların yazıları yayınlanmıştır. Bu yazılarda, Türklerde milli bir bilincin ve ortak bir ülkünün gerçekleştirilmesi için yapılması gerekenlere odaklanırken, özellikle halka yakınlaşma, halkı anlama, bilinçlendirme, halkın sorunlarına eğilme ve de dilde sadeleşme gibi farklı noktalara temas edilmiştir. Bilhassa derginin yayınlanma amacının halka yabancılaşma olduğu, dolayısıyla halk ile olan mesafenin kapanması için kendilerine yani aydınlara önemli görevler düştüğü belirtilmiştir. Halkçılık düşüncesinin önemli ideologlarından olan Ziya Gökalp, milli bilinci aynı zamanda siyasal bağımsızlığın elde edilmesi ve İmparatorluğun yerine Cumhuriyet'e dayalı bir siyasal sistemin ve kurumlarının varlığı olarak değerlendirdir (Gökalp, 2010, s.107-112; Güneş, 1997, s.195; Erkan, 2016, s.134-136). Diğer bir ifadeyle halkçılık, tarihsel olarak havas ile avam arasında açılan makasın daraltılması, bunun içinde halkı anlamanın gerekliliğine vurgu yapar. Bu süreçte aydınların sorumluluğuna yapılan vurgu güçlü bir biçimde tezahür eder.

Ziya Gökalp düşüncesinin önemli bir parçası olan korporatist solidarizm, Erken Cumhuriyet Dönemi halkçılık düşüncesini beslemiş, dolayısıyla halk ile ulus eşitlenerek ulus kimliğinin oluşumuna imkân yaratılmıştır. Zira İkinci Meşrutiyet Dönemi ile birlikte dillendirilen halk kavramı, dönemin konjonktürü içerisinde seküler içerikte ve ulus devlet mantığı çerçevesinde kullanılır. Bundan dolayı halkçılık ideolojisi, pozitivist düşünceye uygun bir solidarizme yaslanır. Solidarizmin toplumsal katmanlar arasında mesleklere dayalı bir dayanışmayı öngören işlevi ile halkçılığın alternatif bir düşünce olarak sınıfsız toplum düşüncesi örtüşür. Bu doğrultuda Erken Cumhuriyet Dönemi halkçılık düşüncesinin temel özelliklerinden biri olan milli tesianut temelinde biçimlenen sınıfsız toplum düşüncesi, halkçılığın önemli bir boyutunu yansıtır. Cumhuriyet entelektüelleri de büyük ölçüde halkçılığın bu içeriğini paylaşır (Ünüvar, 2009, s.139; Kıvrak

Köroğlu, 2022, s.43; Oral, 2002, s.517-518; Zürcher, 2009, s.52). Son olarak, Ali İhsan ve Memduh Şevket Bey'in öncülüğünde, halkçılık düşüncesi ile korporatist/solidarist bir düşüncenin ürünü olarak ortaya çıkan Temsili Meslek Programı (Tekeli ve İlkin, 2003; Eraslan, 2003; Teke, 2023), bu düşünce ile eklemlenir.

3. Erken Cumhuriyet Döneminde Halkçılık Düşüncesinin İzdüşümleri

Halkı anlamakla sorunların çözülebileceği, ortak bir ülkü etrafında birleşilebileceği düşüncesinin bir yansıması olan halkçılık, İkinci Meşrutiyet sürecinde Türkçülük ideolojisiyle eklemlenirken, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde devlet kimliği, siyasal ve ekonomik sistem, dahası toplumsal kuruluş için inşacı bir işlevi yerine getirmeye çalışır. Bu işlev, modern ulus devletin kuruluşunda meşruiyetin elde edilmesi için de kullanılır. Bundan dolayı halkçılık ideolojisinin Erken Cumhuriyet Dönemi'ndeki önemi, bu işlevin oldukça kullanışlı bir içerik taşımış olması ve rejim ile kesişme noktasıdır. Bu kesişme özellikle söylemsellik içinde Fransız Devrimi'nin halkçılık yaklaşımı ile daha görünür hale gelir (Vatandaş ve Vatandaş, 2023, s.340). Çünkü Cumhuriyet ile halk egemenliği arasında kurulan teorik ilişki, pratikte farklılıklar gösterir. Cumhuriyet düşüncesi teorik olarak özgürlük, egemenlik, ortak çıkar, rıza ve siyasal katılım olguları ile varlık kazanır. Oysaki Fransız Devrimi ile halk egemenliğine dayalı Cumhuriyetçi bir rejim inşasının pratik karşılığı halka rağmen fakat halk için bir siyaset yaklaşımıdır (Helvacı, 2014, s.354-355; Ağaoğulları, 2015, s.628-630). Bu yaklaşım Rousseau'nun yaklaşımına benzer biçimde ‘iyi yurttaş’ın inşası için gerekli görülür. Dolayısıyla halkçılık düşüncesi Fransız Devrimi ile birlikte Cumhuriyet rejimi ve rejimin yurttaşları için işlevsellik taşır. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde de bu yaklaşımı görmek mümkündür. Cumhuriyetçi rejimin temel kurucu gücü olan halkçılık, iktidarın ve otoritenin de bu düşünceye dayanacağını ortaya koyarak hem rejimi tanımlar hem de meşruiyet zeminini bu düşünce üzerinden belirlemeye çalışır. Mustafa Kemal'in düşüncelerini bu minvalde okumak mümkündür. Mustafa Kemal mecliste yapmış olduğu konuşmada halkçılık düşüncesi ile ‘hâkimiyet-i milliyeye’ ve ‘irade-i milliyeye’ kavramlarını birlikte bir söylem demeti olarak kullanması, halkçı düşüncenin rejimin temel dayanağı olacağını gösterir.

“Bu hükümet demokrat bir hükümet midir; sosyalist bir hükümet midir; yani şimdiye kadar okuduğumuz kitaplarda ismi zikredilen hükümetlerden hangisidir? Buyurdular! Efendim bizim hükümetimiz demokratik bir hükümet değildir; sosyalist bir hükümet değildir. Ve hakikaten kitaplarda mevcut olan hükümetlerin mahiyeti ilmiyesi itibariyle hiçbirine benzemeyen bir hükümettir. Fakat hâkimiyet-i milliyeyi, irade-i milliyeyi tecelli ettiren bir hükümettir. Bu mahiyette bir hükümettir. İlmî içtimai noktasından bizim hükümetimizi ifade etmek lazım gelirse ‘halk hükümeti deriz’” (TBMM Zabıt Ceridesi, 1.12.1337, s.428).

İlk defa 1921 Anayasası'nda “Hâkimiyet bila kaydu şart milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstenittir” denilerek milli egemenlik söylemi anayasal bir hüküm niteliğine bürünür. 1921 Teşkilatı Esasiye Kanunu, daha önce Mustafa Kemal tarafından meclise sunulan Halkçılık Beyannamesi'nin (Arar, 1963; Eraslan, 2003) özünü teşkil ederek anayasal bir metin haline gelmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 29.11.1336, s.129; Teşkilatı Esasiye Kanunu, 7 Şubat 1337). Bahse konu olan bu hüküm ile; siyasal rejimin halka dayanacağı, politik alanın halkçılık ideolojisiyle biçimleneceğine işaret etmesi bakımından önemlidir. Halkçılık düşüncesi, milli egemenliğe dayalı bir rejimin ideolojisi olarak varlık kazanır (Kıvrak Köroğlu, 2022). Siyasal rejimin doğası gereği kapsayıcı olması ve bağımlılık ilişkisi yaratması (Karakuş, 2024), halkçılık yaklaşımının rejim için işlevselliğini ve içeriğini de belirler. Toprak'a (1977b) göre milli mücadele yıllarında benimsenen halkçılık anlayışı politik yönü ağır basan bir halkçılıktır. Halkçılık yaklaşımı, bir kurtuluş mücadelesinin koşulları içinde biçimlenirken özellikle iktidarın elde edilmesine ve meşruiyet sağlanmasına, ulus devlet inşasına, bu kapsamda milli egemenliğin benimsenmesine ve İstanbul hükümeti ile arasında cereyan eden iktidar mücadelesine yönelik bir yaklaşımı içerir. Özellikle toplumsal seferberliği sağlamak adına kurtuluşun halkın iradesi ve

imkânlarıyla olabileceği sıklıkla vurgulanmaya çalışılırken, yerel ve ulusal kongrelerde hem bu vurgunun farklı tonlarına hem de somut hallerine rastlamak mümkündür (Tanör, 2002; Tanör, 2003; Goloğlu, 2008a; Goloğlu, 2008b; Albayrak 1999). Yerel ve ulusal kongrelerde halkçılığın farklı tonlarına ve boyutlarına temas edilmesi, bu doğrultuda halkçılığın Erken Cumhuriyet Dönemi'nde nasıl şekilleneceğinin de işaretini verir. 1920 Meclisi ile birlikte çeşitli toplum katmanları, Ankara'daki iktidar merkezine kanallı edilmeye çalışılır (Afşar 2020, s.292-295; Aslan 2001). Bunu mümkün kılan önemli unsur halkçılık düşüncesi ve etrafında biçimlenen halkçı söylemlerdir. Dolayısıyla halkın iradesi ve kararı ile kurucu iktidarın amaçları arasında kurulmak istenen ilişki, bir gereksinim olarak halkçılık düşüncesi ile sağlanmak istenir. Bir anlamda Tanör'ün (2003) adlandırmasıyla "kurtuluş ve kuruluş" için halkın süreç içerisinde ne ifade ettiğine ve işlevselliğine yönelik söylemler dillendirilir. "*Halkçılık* " ve "*Halk Hükümeti*" söylemleri bu durumun somut yansımalarıdır. "*Türkiye Halk Hükümeti; Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur. Ve (Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti) unvanını taşır*" (Teşkilatı Esasiye Kanunu, 7 Şubat 1337; 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu: Belgeler, 2021, s.21). Böylelikle İstanbul'daki siyasal otorite karşısında kurulmak istenen iktidar ve egemenlik alanının meşruiyet zemini halkçı söylemlerle çerçevesizdir. Bundan sonraki süreçte sıklıkla bu ve benzeri yaklaşım, kurtuluş ve kuruluş için işlevsel bir şekilde kullanılacaktır. Mustafa Kemal'in sözleri, siyasal ve toplumsal düzenin halk egemenliğine dayanan bir siyasal sistem üzerinden oluşturulmasına yönelik bir yaklaşımı yansıtır.

"...Sandığıma göre bugünkü varlığımızın gerçek özü ulusun genel eğilimlerini ortaya koymuştur. O da Halkçılık tır ve halk hükümetidir. Hükümetlerin halkın eline geçmesidir. Efendiler, biz memur sınıfı yaratmak için çalışmayalım. Ve kesinlikle memur kadrosu içinde bulunmaları bir yere koymak için kafa yormayalım. Yönetimi halka vermek için çalışalım. O zaman bütün güçlüklerin ortadan kalkacağına inanıyorum. Ben bununla uğraşmaktayım" (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 1945, s.90).

Halkçı yaklaşım, modern devlet ve toplumun inşası ve Cumhuriyetin doğasına uygun bir yurttaşlığın var kılınması işlevsel hale gelirken, özellikle güçlü bir Cumhuriyet için güçlü yurttaşlar topluluğunun olması önemli hedeflerdendir. Çünkü yurttaşlık bireyciliğe karşı önemli bir kimlik olarak görülmekte, halk ile yurttaşlar topluluğu eşitlenmektedir (İrem, 2004, s.15; Mutlu, 2014, s.101). Zafer Toprak'a (1977b, s.27-29) göre, Erken Cumhuriyetin seçkinleri için halkçılık yaklaşımı türdeş bir ulus/yurttaş yaratma projesidir. Ondokuzuncu yüzyılda milliyetçilik ideolojisi ile birlikte modern devletin temel nitelikleri üzerine biçimlenen ulus devlet, modernitenin kuşatıcı ve dönüştürücü etkisi ile birlikte standartlaştırma ve homojenleştirme kapsamında toplumsal kuruluşu ulus bilinci içerisinde ve millî kimlik etrafında birleştirmeyi içerir.

Bu çerçevede, farklı kimlikleri bir üst kimlik etrafında bütünleştirerek bir ulus ve yurttaş kimliği yaratmak, dönemin konjonktürü içerisinde rasyonel bir düşünceyi temsil eder. Zira yeni kurulan Cumhuriyet Türkiye'si için modern devleti ve toplumu ulus kimliği altında inşa etmek Cumhuriyetin ve amaçlarının kavşak noktasını oluşturur. Teorik olarak ortaya koyulan yaklaşımlar çerçevesinde; ulus kimliği tarih, dil, din, gelenek ve kültür olguları üzerinden aidiyet, bilinç, duygu yaratılarak ortak bir payda haline getirilmek istenir (Habermas, 2012, s.18; Guibernau, 1997, s.93; Kandeğer, 2023, s.61). Cumhuriyet kurucuları bu ortak paydaya, bir başka ifadeyle kolektif kimliğe duyulan ihtiyaçlar ölçüsünde rotayı kendilerinin çizmesi gerektiğini gerekli görürler. Bu bağlamda, Cumhuriyetin önemli hedeflerinden biri de böyle bir kimliği inşa etmek ve bu kimliğin içine doğacağı kamusalılığı oluşturmaktır. Köklerini Roma İmparatorluğu'nda bulan yurttaşlığın kamusal olana içkinliği düşünüldüğünde (Colognesi, 1993), kurucu seçkinler açısından bu düşüncenin işlevsel olarak değerlendirildiğini görmek gerekir. Dolayısıyla yurttaşlığın ve onunla örtüşen kamusal alanın üretilmesinde eğitim, sanat ve kültürün önemine temas edilir. Eğitim bu rotanın içinde önemli bir pusula vazifesi görür. Mustafa Kemal, 1923 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılış konuşmasında halka verilecek eğitimin amacını açıklarken;

"Yaparak öğrenmeğe dayanan ve yaygın bir eğitim ve öğretim için yurdun önemli merkezlerinde yeni kitaplıklar, çeşitli bitkiler

ve hayvanlar içine alan bahçeler, konservatuvarlar, işyerleri, müzeler, galeriler; sergi alanları kurmak gerekli olduğu gibi... Bu merkezlerde bilimsel gece toplantıları ve konferanslar düzenlemek, halkın okuyup yazamayanlarına en kolay yoldan okutarak onlara birinci derecede gerekli olanı vermek, gece dersleri açmak..." (TBMM Zabıt Ceridesi, 01.03.1923)

denilerek, sanatın ve kültürün modernleşme açısından önemini belirtir ve halkın bu alana seferber edileceğine işaret eder. Halkın belli bir düzeye erişimini sağlamak amacıyla siyasal merkezin eğitsel faaliyetleri yoğun ve çok boyutlu olarak yürütmeye çalışması, halkçılığın soyut bir anlam içerdiğine işaret eder. Dolayısıyla halkçılık düşüncesi pratikte halkın değişim ve dönüşümde söz sahibi olmasını önceleyen bir yaklaşım içermez. Halkçılık söylemi somut bir duruma karşılık gelmekten daha çok soyut bir anlama sahiptir (Köker, 2007, s.137-138). Metin Heper de millî egemenlik düşüncesini benzer yaklaşım ile açıklar. Heper'e (2018, s.95) göre egemenlik ancak halkın kolektif bilinci belli bir düzeye geldiğinde gerçek anlamına ulaşacaktır. Halkın egemenliğinin izdüşümleri olan siyasal katılma, iktidarı/siyasal olanı etkileme, kamusal alana kendiliğinden dâhil olma, örgütlenme ve muhalefet etme gibi olgular böylelikle gelecekte bir zamana ötelenmiş olur. Bundan dolayı Cumhuriyetin kuruluşu ve inşa sürecinde önemli söylemlerinden olan halk egemenliği düşüncesi, egemenliğin somut olarak doğrudan halka ait olmasından ziyade soyut olarak ifade ettiği anlama yoğunlaşmış, koşullar olgunlaştığında "yurttaşlar"dan oluşan halka devredilmesi gereken bir anlayış olarak görülmüştür (Ahmad, 2008 73). Halkın devrimin ruhunu, ilke ve değerlerini anlamak için belli bir olgunluğa erişmesi gerekir. Bu yaklaşım, Jakobenzimin önemli düşüncelerinden biridir. Jakobenzim, halkın devrimin ilkelerini, amaçlarını anlayamayacak durumda olduğunu ve bu yönde bir bilinç yaratılması için aydınlanmı öncü bir gücün varlığına duyulan ihtiyacı ifade eder (İrem, 2004). Bu yaklaşım, Fransız Devrimi sürecinde jakobenlerin yaklaşımları ile benzerlik gösterir. Jakobenler için halk egemenliğinin kurulmasının ön koşulu, değişim için henüz "aydınlanmamış" halkı "aydınlığa" ulaştıracak bir "aydın" öncülüğüne ihtiyacın olmasıdır (Ağaoğulları, 2015, s.621-625). Cumhuriyetin seçkin kurucu kadroları ve aydınları için de modern ulus devlet ve toplumun inşası için, böyle bir gücün öncülüğü gereklidir (Tunçay, 1992, s.184; Eraslan, 2003, s.84-185). Halkçılık düşüncesinin öznesi olan bu güçler, halkı kendi amaçları doğrultusunda dönüştürmeye çalışırlar (Karakuş, 2018, s.209-210; Tuğluoğlu, 2005, s.105). Hem İkinci Meşrutiyet hem de Erken Cumhuriyet dönemi seçkinlerin düşünceleri ve yaklaşımları bu minvaldedir. Bu doğrultuda Cumhuriyet kurucularının ve devletin organik aydınlarının üstlendiği pozisyon, çok geniş bir kulvarda halkı merkeze alarak onlar adına "iyi" ve "doğru" olana karar vermeyi ve bu ekseninde politikalar uygulamayı öngören bir halkçılıktır.

Erken Cumhuriyet halkçılığı, kitlelerin doğrudan siyasete katılımını öngörmeyen, siyasal ağırlığını soyut bir içeriğe taşıyan, bu bakımdan halka rağmen ama halk için düşüncesini yoğun bir tonda içerir. Bu içeriğin oluşmasında katılımı mümkün kılan araçların eksikliği, bu araçların ete kemiğe bürünmüş bir yasa gücü ile sınırlandırılmamış olması ve sınırlı bir iktidar halinin henüz varlık kazanamamış olmasıdır (Sunar, 1985, s.2077; Ertugay, 2024, s. 130). Dolayısıyla Tek Parti iktidarı egemenliğini ve gücünü halkın desteğinden değil, büyük ölçüde bürokratik seçkinler hegemonyadan ve aydınlar üzerinden üretmeye çalışır. Karaömerlioğlu'na (2006, s.49) göre, Türkiye'de tek parti döneminde beliren halkçılık yaklaşımı büyük ölçüde seçkinler, tepeden inmece, bürokratik, antiliberal ve demokrasiye öncelikle bir nitelik gösterir. Belirtmek gerekirse, demokrasi meselesi dönemin konjonktürü içinde ön saflarda yer bulamayan bir meseledir. Mustafa Kemal'in halkçılığa dair düşüncelerini bu minvalde okumak mümkündür zira aydınların halkın aydınlatılmasında önemli sorumluluklarının olduğunu ve bu konuda sorumluluk alması gerektiğini belirtir.

"...Bir takım kelimeler vardır ki sık sık telaffuz edildiği halde, hattâ münevverlerimiz arasında onu tamamiyle anlayan çok değildir. Halkçılığın ne olduğunu, esasları neden ibaret bulunduğunu, halkçıların halka karşı ne gibi vazifeler deruhte etmek mecburiyetinde kalacaklarını madde madde izah etmek lazımdır. Cumhuriyeti, onun icabatını yüksek sesle anlatınız, Cumhuriyet prensiplerini sevdiniz, bunu kalplere yerleştirmek için hiçbir fırsatı ihmal etmeyiniz" (Hâkimiyeti Milliye, 20 Aralık 1930, s. 1).

Bundan dolayı halkçılık ideolojisi söylemsel olarak halka dayanırken, ideolojik araçlar ve seçkin sınıf aracılığıyla toplumu dönüştürme düşüncesini eylemsel kılar.

Halkçılığa ilişkin bir diğer yaklaşımı, Cumhuriyetçi kadronun önemli isimlerinden biri olan Recep Peker ifade eder. Peker'e (1984, s.54-55) göre, Türkiye Cumhuriyeti özünde halkçılığı barındırır. Bu halkçılık anlayışı, toplumda herhangi bir sınıf farklılığını ve ayrıcalıkları dışlayan, mesleki farklılıklara dayalı ve bu farklılıkların siyasal ve toplumsal ideallerde birleştiği bir düşüncüyü içerir. Toplumun sınıfsız ve imtiyazsız olma halinin bir tezahürü olarak korporatist/solidarist düşünce ile eklemlenir. Bu bakımdan Erken Cumhuriyet Dönemi'nde korporatist/solidarist bir yorumla biçimlenen halkçılık düşüncesi, toplumsal ve kültürel farklılıkları göz ardı ederek rejimin ihtiyaç duyduğu bir halk tabanını sağlamak amacına hizmet eder (Tekeli, 1983, s.1932). Karaömerlioğlu (2006) bu durumun devlet merkezli bir yaklaşım içerdiğini ifade eder. Belirtmek gerekir ki halkçılık ile Cumhuriyetçilik zaman zaman aynı anlam dünyasına sahip, birbirini tamamlayıcı kavramlar olarak tezahür eder (Erarslan, 200, s.144; Kıvrak Köroğlu, 2022, s.53). Cumhuriyetçilik, bir siyasal sistem ya da bir siyasal felsefe olmaktan öte bütüncül bir ideoloji olarak değerlendirilir. Kurucu olma vasfının yaklaşım biçimlerinden olan içme ve dışlama retoriği ile inşa edici bir kulvarda işlevsel kılınır Ertugay, 2024, s.125). Erken Cumhuriyet Dönemi halkçılığının toplumun talep ve isteklerini gözetken bir düşünce olmaktan ziyade toplumu dönüştürmeyi amaç edinen ve toplumsal gerçekleri görmezden gelerek kendi tarihsel (modern) projesini gerçekleştirmeye çalışan bir ideoloji olarak (Sunar, 1985) rejimin öngörülleri, amaç ve beklentileri bu düşünce ile gerçekleştirilmeye çalışılır.

Toplumun çeşitli katmanlarının, sınıfsal ve cinsiyet farklılıklarının homojenize edilmesinin kendi ihtiyaçlarına uygun olduğunu öngören Ondokuzuncu yüzyılın modern devlet felsefesi, birçok politikaları bu bağlam içerisinde üretmeye çalışır ve topluma nüfuz eder (Giddens, 2008; Pierson, 2000; Mann, 2013). Erken Cumhuriyet döneminde modern devletin gereksinimlerini karşılayacak bir çerçevede çocuklardan kadınlara gençlerden yetişkinlere kadar geniş bir çerçevede ulus/yurttaş kimliğini ve/veya makbul yurttaş" inşa etmek adına politikalar ve aygıtlar kullanılır (İnan, 1930; Öztan, 2011; Üstel, 2008; Ummanel, 2023; Kandiyoti, 2019; Sancar, 2012; Toprak, 2017; Kaygusuz, 2005). Halkçılık düşüncesi, bu politika ve araçların meşruiyet zeminini inşa ederken, Cumhuriyetin kurucu kadroları tarafından tahayyül edilen modern ulus devlet ve toplum inşasına önemli dayanak noktaları oluşturan bir işlevsellik gösterir.

4. Halkçılığın İdeolojik/Kurumsal Araçları ve Kurucu İşlevi

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde halkçılık ideolojisi çok boyutlu bir düşünce ve yaklaşım olarak düşünülür ve yoğun bir şekilde kullanılır. Modern bir devlet için güçlü bir ulus ve yurttaşlık kimliğinin inşa edilmesinde işlevsel hale gelir. Bundan dolayı yapılacak birçok reform çabalarının memleket ve millet adına yapılacağı düşüncesini ihtiva ederek toplumsal seferberliği üretici bir içerik taşır. Dolayısıyla halkçılık düşüncesi ve farklı tonları politik söylemin öznesi kullanılır ve siyasal merkezin ve kurucu aktörlerin düşünce ve politikalarına meşruiyet zeminini sağlamasına imkân verir. Halkın gereksinimlerini belirlemek ve uygun politikaları hayata geçirmek artık siyasal merkezin ve Cumhuriyetin kurucu aktörlerinin inisiyatifinde ve kontrolünde gerçekleştirilmeye çalışılır. Bu açıdan halkçılık, halkın bizzat katılımı ile değil kurucu aktörlerinin tahayyülünde somutlaşan düşünce ve pratiklerle varlık kazanır. Gazi Mustafa Kemal, rejime ilişkin vermiş olduğu çeşitli önergelerde, beyanat ve konuşmalarında, Cumhuriyet kavramı yerine halkçılık düşüncesi, halk yönetimi, halk hükümeti gibi kavramları kullanarak (Arar, 1963), rejiminin halkçı bir rejim, Cumhuriyet ile halkçılığın özdeş olduğunu belirtir. Meclis Başkanı olarak 12 Temmuz 1920 tarihli oturumdaki konuşmasında Mustafa Kemal "...zannederim bugünkü mevcudiyetimizin mahiyeti asliyesi milletin temayülâtı umumiyesini ispat etmiştir; o da Halkçılık tür ve halk hükümetidir. Hükümetlerin halkın eline geçmesidir..." sözleriyle, Cumhuriyet ile halkçılık düşüncesi arasında özdeşlik kurarak Ekim 1923'ün zeminini ve sonraki süreçte öngörülen siyasal ve toplumsal

inşanın kimler adına ve nasıl yapılacağına ilişkin bir düşüncüyü ifade etmiş olur (TBMM Zabıt Ceridesi, 12.07.1920, s.277). Halk hükümeti anlayışı, halkçılık düşüncesinin bir tezahürü olarak hem antikapitalist, antiemperyalist bir devletin yönetim yaklaşımı hem de halkın siyasal katılım biçimi olarak ifade edilir (Reyhan, 2010, s.135). Bu yaklaşım, Erken Cumhuriyet Döneminde yaygın bir şekilde siyasal ve toplumsal alanın inşasında yoğun bir tonda kullanılır (Ertugay, 2022). Halkçılık Mustafa Kemal'in yaklaşımında siyasal, ekonomik ve toplumsal politikalarda halkın çıkarını ve iyiliğini amaçlayan bir içeriğe sahiptir. Halkın sınıfsız ve imtiyazsız bir olgu olarak tanımlanmasının aynı zamanda halk adına yapılacak olanların alternatifsiz bir iktidar tarafından gerçekleştirileceğini de belirtmiş olur (Tekeli ve Şaylan, 1978).

Mustafa Kemal'in halk, halk iradesi ve halk egemenliğine dair düşüncelerinin temelinde kuşkusuz Jean Jacques Rousseau'nun Toplum Sözleşmesi'ne ilişkin fikirlerinin etkisi vardır (Göçmen, 2022; Köylü, 2019). Cumhuriyetin kuruluş felsefesinde bu etkinin izlerini görmekle birlikte Rousseau'nun egemenlik anlayışı genel irade üzerinden biçimlenir ve halk doğrudan söz sahibidir (Rousseau, 2006). Mustafa Kemal Atatürk'ün söylemleri de böyle bir yaklaşımı yansıtır. "...Bizim iktisadımıza göre milletimizin temini hayal ve noktai nazarımız ki Halkçılık tür, kuvvetin, kudretin hâkimiyetin, idarenin doğrudan doğruya halka verilmesidir; halkın elinde bulundurulmasıdır" (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 1945, s.101). Yine aynı bağlamda, "Türk Milleti, halk idaresi olan Cumhuriyetle idare olunur bir devlettir" (İnan, 1969, s.352) düşüncesi de halkçılığa dair bir yaklaşımın tezahürüdür. Oysaki Erken Cumhuriyet Dönemi'nin siyaset anlayışında halkın siyasal ve yönetsel katılımına imkân verecek bir sistem henüz oluşturabilmiş değildir (Tunçay, 1992, s.208-217). Özellikle siyasal muhalefetin alanını daraltan ve varlık koşullarını zayıflatan bir yaklaşım sergilenmesi, seçimlerin hür bir şekilde yapılmasını sağlayacak bir seçim sisteminin eksikliği, toplumsal katmanların özgürlüğünü ve katılımcılığını mümkün kılacak bir kamusalılığın zayıflığı vb. halk egemenliğinin kurucu iktidarda temerküz etmesine ve yönlendirmesine neden olmuştur. Mustafa Kemal'in, 7 Şubat 1923'de Balıkesir'de yapmış olduğu konuşma bu durumu özetler niteliktedir.

"...bu milletin siyasi firkalardan cam çok yanımtır. Şunu arz edeyim ki memalik-i sairede firkalar behemehal iktisadi maksatlar üzerine teessüs etmiş ve etmektedir. Çünkü o memleketlerde muhtelif sınıflar vardır. Bir sınıfın menfaatini muhafaza maksadıyla bir fırka teşekkül eder. Bu pek tabiidir. Güya memleketimizde de ayrı ayrı sunuf varmış gibi teessüs eden siyasi firkalar yüzünden şahit olduğumuz neticeler malumdur. Halbuki Halk Fırkası dediğimiz zaman bunun içinde bir kısım değil bütün millet vardır" (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 1959, s.97-98).

Erken Cumhuriyet Döneminde başta Mustafa Kemal olmak üzere devletin ve partinin önemli isimleri söylemlerinde halkçılığa ve eşlik ettiği kavramlara vurgu yaparken, halk için amaçladıkları modern kurumların ve yaşam alanlarının yaratılması, başka bir ifadeyle öngördükleri yurttaşlığın ve bu yurttaşlığın tahayyül ettikleri kamusalılık içinde üretilmesinin kendi irade ve inisiyatifinde olacağını göstermiş olur. Heyeti Vekilenin Salahiyet ve Vazائفine Dair Kanun Layihası'nın görüşmeleri sırasında Edirne mebusu Şeref Bey'in meclisteki ifadeleri, Halkçılık ve halk hükümetinin ne ifade ettiğini ortaya koyar.

"...Halk hükümeti, akıl, idrak, iz'an hükümeti ve nihayet halk hükümeti, milletin kendi samimiyetinden doğan bir hükümettir. Onun için halk hükümeti birbirinden kopmayacak halkalar gibidir ve o halkalar birbirine hiç kopmamak üzere perçinlenir. Ona perçin vuran işte Türkiye Büyük Millet Meclisi! Büyük Millet Meclisi onu vurduktan sonra o halkalar mütesanit bir surette yaşar ve ondan hükümet kuvveti ve hükümet kuvvetinden de devlet denilen kuvvet meydana gelir. Malûmuâlinizdir ki, sırrı muvaffakiyet; münferiden yürümekte ve müttehiden harbetmektedir" (TBMM Zabıt Ceridesi, 26. 11.1337, s.351).

Cumhuriyetin kurucu seçkinleri, halk adına benimsemiş olduğu modernleşme ülküsünü gerçekleştirmek için ihtiyaç duyduğu siyasal desteği halktan değil egemenliğin "potestas"ı olan Büyük Millet Meclisi (BMM)'nden alır (Sunar, 1985, s.2078). Meclis bu anlamda, hem meşruiyetin kaynağı hem de tek parti ile bütünleşerek,

yasama ve yürütmenin uyumlu birlikteliğini sağlayan bir merci hüviyetindedir. Erken Cumhuriyet Dönemi'nin kurucu unsurlarından biri olan Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF) da benzer bir ilişki gösterir. Cumhuriyet Halk Fırkası, 9 Eylül 1923 tarihinde Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri'nin temelinde kurulmuş, 1935 Büyük Kurultayı'nda Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) adını almıştır (Aysal, 2017). Cumhuriyetin inşa sürecinde güçlü bir siyasal aktör olarak varlığını her alanda hissettirir. Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF)'nin Nizamnamesi'nde benimsenen halkçılık anlayışı da resmi söylemin yaklaşımını tanımlanır.

"Halk Fırkası nazarında halk kavramı, herhangi bir sınıfa münhasır değildir. Hiçbir imtiyaz iddiasında bulunmayan ve umumiyetle kanun nazarında mutlak bir eşitliği kabul eden bütün fertler halktandır. Halkçılar, hiçbir ailenin, hiçbir sınıfın, hiçbir cemaatin, hiçbir ferdin imtiyazlarını kabul etmeyen ve kanunları vazetmedeki mutlak hürriyet ve istiklâli tanıyan fertlerdir"(CHF Nizamnamesi, 9 Eylül 1923).

Bu yaklaşım, halkçılığın sınıfsal farklılıklardan arınmış bir toplum düşüncesini içerir. Bu düşünce ve yaklaşım, CHF'nin 1931'de yapılan üçüncü büyük kongresindeki ifadelerle örtüşerek söz konusu düşünce ve yaklaşımın süreklilik halini gösterir.

"...irade ve hâkimiyetin kaynağı millettir. Bu irade ve hâkimiyetin, devletin vatandaşa ve vatandaşın devlete karşılıklı vazifelerinin hakkı ile ifasını tanzim yolunda kullanılması fırkaca büyük esastır. Kanunlar önünde mutlaka bir müsavat kabul eden ve hiçbir ferde, hiçbir aileye, hiçbir sınıfa, hiçbir cemaate imtiyaz tanımayan fertleri halktan ve halkçı kabul ederiz"(CHF Üçüncü Büyük Kongre Zabıtları, 1931, s.25-26).

CHF'nin 1935 Büyük Kurultayı'nda da bu yaklaşım güçlü bir tonda ifade edilirken, devlet ve parti birlikteliği (Tunçay, 1992; Aysal, 2017; Ertugay, 2024) ve öncülüğünde, partinin uhdesinde olduğuna vurgu yapılır.

"Parti Cumhuriyetin, milli hâkimiyet mefkûresini en iyi ve en metin surette temsil ve tatbik eder. Devlet şekli olduğuna kanidir...irade ve hâkimiyetin kaynağı millettir. Bu irade ve hâkimiyetin, Devletin vatandaşa, vatandaşın Devlete karşılıklı vazifelerinin hakkile ifasını tanzim yolunda kullanılması Partice büyük esastır. Kanunlar önünde mutlak bir müsavat kabul eden ve hiçbir ferde, hiçbir aileye, hiçbir sınıfa, hiçbir cemaate imtiyaz tanımayan ferdleri halktan ve halkçı olarak kabul ederiz. Türkiye Cumhuriyeti halkını ayrı ayrı sınıflardan mürekkebe değil ve fakat ferdi ve içtimai hayat için iş bölümü itibarile muhtelif mesai erbabına ayrılmış bir camia telakki etmek esas prensiplerimizdendir" (CHP Dördüncü Büyük Kurultayı Görüşmeleri Tutulgası, 1935, s.59; CHP Beşinci Büyük Kongre Zabıtları, 1939, s.88).

CHP'nin 1939'daki Beşinci Büyük Kurultayında da bu anlayış ve yaklaşım tekrar ifade edilir.

Halkçılık, ulusal bir zeminde ve ideolojik farklılıklar içerisinde ekonomi politik bağlamda gelişmiş ideolojik/düşünsel ve siyasal bir hareket (Gürkan, 2019; Findley, 2011) olarak, büyük anlatılar olan Liberalizm ve Sosyalizm vb. ideolojilere alternatif bir düşünceyi temsil eder. Yirminci yüzyılın başından itibaren Geç Dönem Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Halkçılık modernleşme, çağdaşlaşma ve kalkınmanın önemli düşüncelerden ve politik araçlardan biri haline gelir. Tekeli ve Şaylan'a (1978) göre Türkiye'de halkçılık düşüncesi rejimin siyasal, toplumsal, kültürel ve ekonomik olarak yeniden inşa edilmesinde ve kapsamlı değişiminde yol haritası sunan temel ideolojik unsurdur. Dolayısıyla halkçılık düşüncesi, devlet ve toplum alanını ve alt bileşenlerini kapsamlı bir şekilde Cumhuriyet'in ilke ve değerlerine, modernleşmenin ve kalkınmanın amaçlarına, hedeflerine ve uyumlu birlikteliğine ulaştırabilecek bir işlevselliğe sahiptir. Halkçılık düşüncesi ile ortak bir kamusal yaşam kurulmak istenirken, Cumhuriyetin temel ilke ve değerleri, modernite ve muasır medeniyetin dinamikleri ile biçimlenmiş bir kamusal yaşamın inşa edilmesini mümkün kılacak politika araçları da yoğun bir kıvamda uygulanmaya çalışılır.

İdeolojik/kurumsal araçlar ile halkçılık düşüncesi ve genel çerçevede modern devlet ve toplum inşasında çok boyutlu bir ilişkisellik ve etkileşim hallerini görmek mümkündür. Bunlardan biri de sanatın, kültürün, edebiyatın bu inşa sürecinde etkin bir şekilde kullanılmasıdır.

Bu dönemde sanat, edebiyat, kültür gibi olgular modern ulus devlet inşası kapsamında, modernite ve modern yaşam pratiklerinin yaygınlık kazanması çerçevesinde düşünülmekte (Öndin, 2003; Uslan, 1997; Aydemir, 2017; Erbay ve Erbay, 2006; Ülkü, 2008), bu olgular ile halkçılık düşüncesinin anlam dünyası arasında yakın bir bağ kurulmaya çalışılır (Şimşek, 2024). Dolayısıyla sanat, modern yaşamın formlarına ve gündelik yaşam rutinine etki etmesi bakımından siyasal ve toplumsal yeniden üretimin önemli araçlarından biri olarak düşünülür. Gazi Mustafa Kemal'in meclis açılış konuşmasındaki düşünceleri, siyasal merkezin düşünce iklimi içerisinde sanat ile politik amaç ve ideolojik araçlar arasındaki kurulmak istenen yakın bağı göstermesi açısından dikkate değerdir.

"Pratik ve her konuyu kapsayan bir eğitim için vatan sınırları içinde önemli merkezlerde modern kütüphaneler, bitki ve hayvanat bahçeleri, konservatuarlar, atölyeler, müzeler ve güzel sanatlar sergileri kurulması gerektiği gibi, özellikle şimdiki mülki taksimata göre ilçe merkezlerine kadar bütün ülkenin basımevleriyle donatılması gerekmektedir" (TBMM Zabıt Ceridesi, 1.3.1923, s.11).

Bilhassa Millet Mektepleri, Halkevleri ve Köy Enstitüleri'nden oluşan temel ideolojik/kurumsal araçlar, Cumhuriyet kurucularının tahayyül ettikleri, amaçladıkları ve gerçekleştirmeye çalıştıkları cumhuriyet felsefesinde, modern devlet ve toplum inşasında önemli işlevler üstlenirler. Bu yaklaşımın somut ifadelerini Cumhuriyet Halk Fırkası'nın özellikle 1931 ve 1935 kurultaylarında ortaya koyulan ilke ve programlarında da görmek mümkündür (CHF Üçüncü Büyük Kongre Zabıtları, 1931; CHP Dördüncü Büyük Kurultayı Görüşmeleri Tutulgası, 1935). Erken Cumhuriyet reformlarının, Cumhuriyet değerlerinin, modernite ve modern yaşam pratiklerinin halka ulaştırılmasında ve benimsenilmesinde, siyasal merkezin öngörülen amaçlara ulaşabilmek adına gereksinim duyduğu "kolektif/millî bilinç" düşüncesi, başka bir ifadeyle ulusal kimlik ve yurttaşlık siyaseti için (Kaygusuz, 2005; Ertugay, 2024), ideolojik araçların önemli bir etkisi ve katkısı söz konusudur. Bu durumun somut yansımalarından biri, modernleşme amacına ilişkin olarak aynı yıl içerisinde yapılan harf devrimi ile birlikte millet mekteplerinin, bu ilişkisellik içerisinde oluşturulması ve bu amaç kapsamında işlevsel hale getirilmesidir. Bilhassa harf devrimi, halk ile devlet arasındaki ilişkinin yeniden üretilerek benimsenen ilke ve değerlere kanaliz edilmesine imkân sağlar (Lewis, 2008). Millet Mektepleri eğitimde fırsat eşitliği temelinde, eğitimin yaygınlaştırılması ve ulusal bir düzeye çıkarılması doğrultusunda, Cumhuriyetin öngördüğü "modern ulus devlet kimliği"nin oluşturulması ve toplumsal kalkınmanın sağlanmasına yönelik bir içerik üretir (Şahin, 1992; Yüceer, 2002; Eraslan, 2003; Avcı, 2013; Atamtürk vd., 2023). Bu amaç ve hedefler doğrultusunda 19 Şubat 1932 yılında yurdun çeşitli yerlerinde açılan Halkevleri (Çeçen, 1990; 2014; Toksoy, 2007; Özdemir ve Aktaş, 2011) de benzer ideolojik işlevler içerir. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Halkevleri'ne ilişkin düzenlediği talimatnamede, Cumhuriyetin öngördüğü vatandaşların belli bir yetkinliğe ulaştırılmasında Halkevlerinin işlevselliğine temas edilir.

"...Programımızı bu ana ve temel prensiplerin hâkimiyeti ve ebedileşmesi için bu vasıflarda kuvvetli vatandaşlar yetiştirilmesini milli seciye'nin türk tarihinin ilham ettiği derecelere çıkmasını, güzel sanatların yükseltilmesini, milli kültürün ve ilmi hareket ve faaliyetlerin kuvvetlendirilmesini ehemmiyetli vasıtalar olarak tespit ve işaret eder...Halkevlerinin gayesi bu uğurda çalışacak mefkûreci vatandaşlar için topplayıcı ve birleştirici yurtlar olmaktadır" (CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932, s.3).

Halkevleri'nin açılış gününde bir konuşma yapan Recep Peker, kurmuş oldukları yapılar ile toplumsal kalkınmayı ve milli bilinci oluşturma amacını bariz olarak görünür kılar. *"Arkadaşlar, biz Halkevlerinin samimi ve bütün Türk vatandaşlarını müsavî şeref mevkiinde gören zihniyetle kurulmuş çatılar altında bütün vatandaşları toplamaya ve itinalı bir kültür çalışması içinde milli birliğe yükseltmeye azmetmiş bulunuyoruz"* (Hâkimiyet-i Milliye, 20 Şubat 1932, s.2). Cumhuriyetin kurucu isimlerinden biri ve Cumhuriyet Halk Partisi programlarının mimari olan Peker, bir ulus birliği oluşturarak devletle bütünleştirme düşüncesini sıkı sıkıya savunur (Yıldız, 200,

s. 62). Peker'in Halkevleri'nin misyonuna yönelik sözleri, özellikle 1930'lı yıllardan itibaren devletin ideolojik aygıtlarının Cumhuriyetin öngördüğü amaçlara ve hedeflere yönelik bir işlevsellikçe sahip olacağını da gösterir. Dolayısıyla Halkevleri ve Köy Enstitüleri, bir kültür kurumu olmanın ötesinde devletin ideolojik aygıtları niteliğini haizdir.

Marksist bir siyaset felsefeci olan Louis Althusser devletin ideolojik aygıtları olgusuna odaklanır, devletin egemenlik ve otoritesinin, başka bir açıdan resmi ideolojisinin bu aygıtlar aracılığıyla yurttaşlara benimsetildiğine temas eder. Althusser'e (1991) göre, fiziki ve fiziki olmayan şiddeti içeren devletin baskı aygıtları (DBA) aracılığıyla egemenlik ve otoritenin kurulmadığını, bununla birlikte devletin ideolojik aygıtları (DİA)'nın rol ve işlevleri ile de egemenlik ve otoritenin kurulduğuna ve bu ilişkisellik içerisinde devletin ideolojik araçlar üzerinden topluma nüfuz edebilme kapasitesine sahip olduğuna işaret eder. Devletin dışında fakat devletin ideolojik kabullerini devlet lehine topluma aktaran bu aygıtlar: başta okullar olmak üzere, aile, dini kurumlar, siyasal kurumlar, sivil toplum örgütleri, basın ve kitle iletişim araçları ve kültür kurumlarıdır.

Bir tarafla Cumhuriyetin temel değerleri, modern ve çağdaş yaşam ile halk arasında zihinsel dönüşümün, kamusal alanın, yaşam pratiklerin ve kurumsal/yapısal bir ilişkinin kurulmasında, başka bir deyişle Cumhuriyet kurucularının tahayyül ettikleri "Yurttaş"ın yaratılmasında, diğer tarafla halka yurttaşlık, hayat, teknik ve sanat bilgisinin öğretilmesinde ve kullanılmasında Halkevleri ve Köy Enstitüleri ideolojik araçlar olarak önemli işlevleri yerine getirir. Dahası bu aygıtlar Cumhuriyetin modernleşme ülküsüne, toplumsal seferberlik kapsamında, anlamlı bir biçimde katkı sunar (Çetin ve Kahya, 2017; Parlak, 2011; Anık 2006; Kaplıhan, 2013). Halkevlerinin yapısı ve işleyişi ile ilgili çıkarılan talimatnamede;

"...Biz bu vadiye başka memleketlere nazaran fazla olarak şimdi tarihe geçmiş müesseselerin cemiyet bünyesinin en derin tabaklarına kadar işlemiş köklerini sökmek, Cumhuriyet ve inkılâp esaslarını bütün ruhlarla ve fikirlere hâkim mukaddes iman şartları halinde perçinlemek vazife ve mecburiyeti karşısında" (CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932, s.3).

denilerek, modern ulus devlet ve toplumun inşası, modern bir yaşamın tesisi, Cumhuriyetin benimsemiş olduğu değerlerin ve ideallerin benimsetilmesi için, bu yapıların üstlenmesi gereken rol ve işlevlere temas edilir. Bu kapsamda, Cumhuriyet değerlerine ve ideallerine uygun yurttaşları yetiştirmek ve bir karakter kazandırmak, yoğun bir bilim, sanat ve kültür faaliyetleri ile modernleşmeyi ve kalkınmayı gerçekleştirmek; sanat, kültür, tarih, dil, edebiyat, spor, müzik, tiyatro vb. alanlarda eğitimler verilerek Cumhuriyet ideallerini, modernleşmeyi, kalkınmayı ve gelişmeyi sağlamak, dahası sürekli kılmak amaçlanır. Dolayısıyla Halkevleri, halkın çok boyutlu ve yaygın bir eğitime tabi tutulması, ulus bilinci oluşturulması ve Cumhuriyet kurucularının öngördüğü yurttaşlar topluluğunun oluşturulmasında önemli bir ideolojik araç niteliği gösterir (Ekinci, 1989). Neşe Gurallar'a (2009) göre Halkevleri, Cumhuriyet seçkinleri için kamusal alanın üretilmesinde ve genişletilmesinde önemli ideolojik işlevler taşır. Bu kapsamda hem devlet hem de parti ile organik bir ilişki içerisinde hareket eder. Aydınların organik ilişki içerisindeki pozisyonlarını da aynı bağlamda görmek mümkündür. Bu denklemde, Gökalp'in (1990), halkın ihtiva ettiğini düşündüğü hars ile aydınlara yüklediği medeniyet yetkinliğinin bir sonucu olarak, aydınlar halkı amaçlanan menzile ulaştırmada çok önemli sorumluluklara sahiptir (Oral, 2002; Eraslan, 2003).

Recep Peker, Cumhuriyetin tahayyül ettiği yurttaşlar topluluğunu oluşturmak için halkın "terbiye" edilmesi gerektiğini belirterek, Halkevleri gibi yapıların bu süreçteki rol ve işlevlerine işaret eder.

"Geçen yılların görgüsü, yurddaşlara müşterek bir halk terbiyesi vermenin faydasını ve gereğini göstermiştir. Okulda ve meslekte tek tek yetişmenin ulus taliinin doğuracağı çeşitli güçlükleri güvenle karşılamak ve yenmek için yeter bir güç yapacağına kani değiliz. Biz ulusun her zorluğa göğüs verecek olgunluğa erişmesi için klasik terbiyeden başka yığına devamlı ve yeni Türkiyenin ileri gidişine uyar bir halk terbiyesi vermeyi çok gerekli buluyoruz. Bunun için Halkevleri, halk kürsüleri, halk hatipleri kurumlarını kuvvetlendireceğiz. Bu yollar üzerinde açılacak çalışmalar arasından ulusun kültür ve

siyasa terbiyesi için değerli vasıta saydığımız radyoyu teknikçe kuvvetli, kullanımca kolay ve ucuz duruma getireceğiz" (CHP Dördüncü Büyük Kurultayı Görüşmeleri Tutulgası, 1935, s.6-7).

Peker'in sözleri, bu durumu oldukça görünür kılar. CHP'nin Dördüncü Büyük Kurultayı'nda da benzer düşüncelere sahip olduklarını, mesleklerle ve iş bölümüne dayalı sınıfsız ve imtiyazsız bir halkçılık fikrine sahip olduklarını vurgular. Bu yaklaşımın sürekliliğini belirleyen nokta, toplumsal yarılmanın ve sınıf mücadelesinin uç vermesiyle yaşanacak gerilim hatlarını bertaraf etmek ve/veya bir süre görünmez kılmak, böylece Cumhuriyeti, modern devleti ve toplumu inşa etmek ve kapsamlı bir kalkınmayı gerçekleştirmektir.

Bir diğer ideolojik araç niteliğine sahip kurum Köy Enstitüleri'dir. Köy Enstitüleri, modern ulus devlet ve toplumun inşa edilmesinde önemli araçlardan biridir. Dahası bu ideolojik araçlar, modernleşme ve kalkınmanın gerçekleştirilmesinde, Cumhuriyetin tahayyülündeki toplumsal kimliğin üretilmesinde önemli işlevlere sahiptir. Asım Karaömerlioğlu'na (2009, s.290) göre Köy Enstitüleri, halkçılık söyleminin somutlaşmış halidir. Köy Enstitüleri en temelde ülke nüfusun çok büyük bir bölümünün yaşam alanı olarak Cumhuriyet kurucularının tahayyüllerinin gerçekleştirilmesi gereken önemli bir mekân ifade eder. Dolayısıyla Cumhuriyetin ideallerini kavrayıp özümseyecek ve bu bilinç ile hareket edecek yurttaşın köylerde yaratılması, aynı zamanda modernleşmenin ve kalkınmanın buralardan başlayarak ulusal sınırlara kadar ulaşmasında önemli bir düşünce ve yaklaşım olarak biçimlenir (Anık, 2006; Bilir, 2003; 2021; Parlak, 2011; Zürcher, 2004)). Öncelikle okuryazarlığın artırılması için insan kaynağının oluşturulması sürecin ilk adımı olarak belirir. Daha önce eğitimi yaygınlaştırmak, düzeyini artırmak ve Cumhuriyet ideallerini gerçekleştirmek adına açılan millet mektepleri istenilen neticeyi vermediğinden, eğitim ile ilgili açılan okulların ve kursların beklenen gelişmeyi göstermemelerinden dolayı (Aysal, 2005, s.272), hem Halkevleri hem de Köy Enstitüleri çok yönlü amaçlar ve işlevler üzerine kurulur. Öncesinde, halkçılık düşüncesinin bir uzantısı olarak 1927'de kurulan Halk Bilgisi Derneği'nin amacı da halkla yakın bir temas kurularak halkı bilgilendirmek, bir anlamda "terbiye etme" işlevini yerine getirmektir (Uluskan, 2006, s.195-196). Benzer amaç doğrultusunda 17 Nisan 1940'da kabul edilen 3803 sayılı yasayla Köy Enstitüleri kurulur (Resmi Gazete, 22.04.1940). Bu yasaya göre, enstitülerin görevi sadece köy öğretmeni yetiştirmekle sınırlı kalmayıp, öğretmenle birlikte sağlık görevlileri, teknisyenler gibi meslek elemanları yetiştirerek kalkınmayı gerçekleştirecek insan kaynağının da üretilmesini amaçlar (Makal, 1979).

Erken Cumhuriyet Dönemi'nin önemli isimlerinden ve Köy Enstitüleri'nin kuruluşunda önemli fikirleri ve faaliyetleri olan İsmail Hakkı Tonguç, köylerin Cumhuriyet için önemli bir yere sahip olduğuna temas eder.

"Köylüyü, köyden başlayarak ta Kamutay'a varıncaya kadar, devletin bütün şubelerinin idaresine, onda bugünkü vasıflardan başka bir şart aramaksızın iştirak ettirmek, bu suretle devlet işlerini realiteden kuvvet alan elemanlarla besleyerek memleketin hakiki bünyesine uygun bir şekle getirmek... Cumhuriyet vatandaşlığı şuurunu, aksiyon haline gelebilecek şekilde uyandırmak lâzımdır" (Tonguç, 1946, s.212).

Tonguç'un bu sözleri, Köy Enstitüleri'nin Cumhuriyetin ihtiyaç duyduğu ulusun/yurttaşın yaratılmasında bahsi geçen işlevi taşıdığını gösterir. Modern ve çağdaş bir yaşamın mümkün kılınması, Cumhuriyet değerleriyle biçimlenmiş aydınlık bir geleceği inşa edecek bir "ulus bilinci" yaratma işlevi, bu yapıların önemli amaçları olarak şekillenir. Eğitim aracılığıyla meslek bilgisi ve becerisi çerçevesinde; ziraat, hayvancılık, el sanatları, hayat ve yurttaşlık bilgisi, dil, tarih, coğrafya, sağlık, spor, kültür, müzik, tiyatro vb. spectrumu fazla olan alanlarda köy halkının, bahse konu olan amaçlar çerçevesinde, donanımlı hale getirilmesi istenirken, aynı zamanda geleneksel yapının kırılması ve modern bir toplumsal yaşamın ve kalkınmanın mümkün hale getirilmesi öngörülür (Parlak, 2011; Aysal, 2005; Kartal, 2008; Yıldız ve Akandere, 2017; Ülkü, 2008). Öngörülen bu amaç ve hedeflerin bizzat yerinde, kendi dinamikleri ve aydınların öncülüğünde gerçekleştirilmesi, zorlu süreç içerisinde önemli bir gaye olmuştur. Bu gaye, devlet ve toplumsal yapı ve kurumların, zihinsel inşanın ve yaşam formlarının, modernite ve modernleşme dinamikleri içerisinde üretilmesine yönelik olarak

tezahür ederken, halkçılık düşüncesi ve bu düşüncenin kapsamında kullanılan politik/ideolojik araçlar bahsi geçen amaçlara içkin olarak işlevsel hale gelir.

5. Sonuç

Cumhuriyetin kurucu aktörlerinin halk ile yakın ve sağlam bir iletişimi sağlamak, tahayyül ettikleri devlet ve toplum düzenini inşa etmek adına bir değer yüklediği halkçılık ideolojisi/düşüncesi, devleti merkezi alarak, seçkin/elitist bir yaklaşım çerçevesinde, Cumhuriyetin kurucu ilke ve değerlerini, modern ulus devleti, yurttaşlık kimliğini, öngörülen kamusalılığı, toplumsal düzeni ve modern yaşam formlarını inşa etmek ve sürekli kılmak için, halkı denklem içine çok fazla dâhil etmeden kendi inisiyatifinde gerçekleştirmeye çalışmıştır. Bu yaklaşım, tarihsel ve toplumsal koşullar içerisinde anlaşılabilir bir yaklaşımdır zira belirlenmiş idealler, kısa zamanda çözülmesi gereken gereksinimler ve öngörülmuş hedefler bir aciliyeti gerektirmiştir. Bundan dolayı zaman kaybetmeksizin, öngörülen hedefleri gerçekleştirmek, kapsamlı bir değişim ve dönüşümü sağlamak adına belirlenen menzile hızlı bir şekilde ulaşmak önemli bir amaç olarak görülmüştür. Belirlenen menzile varmanın yollarından birincisi, Cumhuriyetin kurucu elitist kadroları öncülüğünde yol alınması ve/veya ikinci bir yol olarak toplumsal güçlerle birlikte yol yürünmesidir. Burada yol yürümekten kastedilen kitlelerin seferber edilmesi değil liberal demokrasinin öngördüğü bir siyasal ve toplumsal düzen içerisinde toplumsal dinamikler ile birlikte hareket etmeyi içerir. Halkçılık düşüncesi, seçilen birinci yolun taşıyıcılığını üstlenerek gerektiğinde halka rağmen ama halkın yararına olabileceği düşünülen modern formları üretmeyi içermiştir. Bu içeriğin yapı taşları, politik olandan ekonomik olana, toplumsal olandan kültürel olana varıncaya kadar geniş bir yelpazede tecessüm eder. Erken Cumhuriyet Dönemi halkçılık düşüncesi, kurucu tek parti, elitist kadrolar ve aydınlar tarafından halka öncü olma, onun adına söz söyleme, amaç ve hedefler ortaya koyma, bir anlamda modern ve medeni bir toplum yaratma amacının bir parçasına karşılık gelirken geniş bir içerikle işlevsel kılınmıştır.

Halkçılık ideolojisi/düşüncesi ve bu kapsamda üretilen politik ve ideolojik araçlar, Cumhuriyet için oldukça kullanışlı bir içerik üretir zira egemenliğin kaynağından, devlet ve iktidarın hak sahipliğine kadar birçok meselenin tanımlanması, meşruiyet zeminin çizilmesi ve amaçların gerçekleştirilmesine imkân tanır. Bilhassa, Mustafa Kemal Atatürk'ün "Türkiye Cumhuriyetinin kurucuları ve sahipleri bizzat kendileridir" (İnan, 1969) söyleminin öznesi halka işaret ederken, Cumhuriyetin seçkin bir kadro tarafından inşasında ve dayanak noktalarına temel teşkil eden politikaların oluşturulmasında halkın parantez içine alınması, zamanı geldiğinde söz sahibi olması devlet aklının bir tezahürüdür. Bu süreçte devletin ideolojik/kurumsal araçları olan Halkevleri ve Köy Enstitüleri Cumhuriyetin ihtiyaç duyduğu yurttaşlığın üretilmesinde, toplumsal kalkınmanın gerçekleşmesinde ve sosyal sermayenin oluşmasında önemli bir misyonu yerine getirmeye çalışmış, koşullar içerisinde resmi ideolojinin, amaç ve hedeflerinin gerçekleşmesi yönünde işlevsel kılınmıştır.

Cumhuriyet'i kurucu bir güç olarak halkçılık düşüncesi, sınıfsız ve imtiyazsız bir toplum söylemi üzerinden toplumsal yarılımların derinleşmesini engelleyen bir sonuç üretmiştir. Özellikle halkevleri ve Köy Enstitüleri'nin bilgi, beceri, deneyim ve endoktrine edici işlevi, derinden bir toplumsal yarılmayı zayıflatmıştır. Halkçılık düşüncesi ve taşıdığı içerik, halkın tarihsel ve geleneksel değer ve inançları yerine Cumhuriyet'in kurucu aklının öngördüğü değerler ile kamusal alanda var olmasını öngörmüştür. Dolayısıyla Cumhuriyet'in tahayyüllerini gerçekleştirme amacına kanallı olan bir halkçılık yaklaşımı ve bu yaklaşımın toplumsal seferberliği tahkim edici işlevi de görünür hale gelir. Sınıfsız imtiyazsız bir halk düşüncesi, sınıf farklılıklarından kaynaklı toplumsal yarılımların ve gerilimlerin kamufle edilmesi adına stabil bir siyasal ve toplumsal düzenin varlığı ile koşullandırılır. Oysaki halkçılığın baskın söylemlerinden biri olan "sınıfsız imtiyazsız toplum" söylemi, kendi içinde elitist bir sınıfın varlığını açık ederek halkın Cumhuriyet için öngörülen yurttaşlık kimliğine sahip olması, başka bir ifadeyle kemale ermesi için bu sınıf söz söyleme hakkına sahip olur. Homojenize ve stabilize düşünülmüş bir toplumun inşası için söylemin eylemsel alanı ideolojik araçlar ile örülmeye çalışılır. Bu bağlamda Halkevleri ve Köy Enstitüleri gibi ideolojik/kurumsal

araçlar Cumhuriyet'in öngördüğü modern ulus devleti ve yurttaşlık kimliğini mümkün hale getirmeye çalışırken aynı kuldarda bu olgularla örtüşen, siyasal iktidarın benimsediği ilke ve değerlerle sınırlarını çizdiği bir kamusalılığın da inşa edilebilmesinin zeminini mümkün hale getirir. Benimsenen ideolojik araçlar ve bu minvalde üretilen söylemler, semboller ve değerler Cumhuriyet'in tahayyüllerine uygun bir kamusalılığın varlık alanı ile bütünleştirilmeye çalışılır.

Cumhuriyeti kurucu aktörlerin politik tahayyüllerinde toplumsal rızanın üretilmesi ve örgütlenmesinin halkçılık düşüncesi ve ideolojik araçlar ile sağlanabileceğine duyulan derin bir inanç söz konusudur. Bu süreçte halkın siyasal katılımını sağlayacak koşulların üretilmesi parantez içine alınarak ve halk egemenliğine dayalı bir rejimin temel dayanakları göz ardı edilerek bir anlamda Cumhuriyetin kurucu değerleri halka giydirilmek istenir. Zuhur eden siyasal ve toplumsal aykırılıkların ve pürüzlerin ötelenmesi buna karşın safların sıkılaştırılması, birlik ve bütünlüğün sağlanması adına halkçılık işlevsel hale gelir. Cumhuriyetin gerçek sahibinin halk olduğu söylemi çerçevesinde ideolojik ve politik bir hat üzerinden rejim ve düzen inşa edilirken, halkçılık yaklaşımı bu hattın meşruiyet çerçevesini ve yaşam alanını çizer. Halkçılık düşüncesi ve yaklaşımı, Cumhuriyetin inşa sürecinde tahayyül edilen devlet ve toplum kimliği için geniş bir içerik üretirken rejimin varlığını ve meşruiyetini, siyasal merkeziz politik ve toplumsal alana ilişkin manevra alanını ve gücünü tahkim eder. Hülasa, halkçılık düşüncesi, yaklaşımı ve ideolojik araçları tahayyül edilen "kimlikler"in üretimi ve rejim ile bağının güçlendirilmesi için oldukça fonksiyonel bir nitelik taşır.

Kaynakça

- Afşar, E. (2020). 100. Yılında birinci meclisi 'siyasi gruplar' üzerinden hatırlamak. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(9), 283-315.
- Ağaoğulları, M. A. (2015). Fransız Devrimi: Halk sahneye çıkıyor. (Ed. M. Ali Ağaoğulları). *Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da Siyasal Düşünceler* içinde (s.597-632). İletişim Yayınları.
- Ahmad, F. (2008). *Modern Türkiye'nin oluşumu*. Kaynak Yayınları.
- Akın, R. (2003). İkinci Meşruiyet Türkçülüğünün ideolojik ve politik boyutları. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 3, 15-47.
- Albayrak, M. (1999). *Milli mücadele yıllarında Batı Anadolu kongreleri*. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Althusser, L. (1991). *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları*. (Çev. M. Özışık ve Y. Alp). İletişim Yayınları.
- Anık, M. (2006). Bir modernleş(tir)me projesi olarak köy enstitüleri. *Divan İlmi Araştırmalar Dergisi*, 20, 279-309.
- Arar, İ. (1963). *Atatürk'ün halkçılık programı ve halkçılık ilkesinin tarihçesi*. Baha Matbaası.
- Aslan, Y. (2001). *TBMM Hükümeti: kuruluşu, evreleri, yetki ve sorumluluğu*. Yeni Türkiye Yayınları.
- Atagenci, İ. Ö. (2019). Kemalist halkçılığın analizi: yeni bir yorum denemesi. *Memleket Siyaset Yönetim*, 32, 53-74.
- Atamtürk, El., Çavuşoğlu, T. & Danış, M. Z. (2023). Cumhuriyet tarihinde sosyal hizmetin ilk örneği: Bir toplum kalkınması modeli olarak Millet Mektepleri. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8, Özel Sayı, 2202-2218.
- Atatürk'ün Bütün Eserleri. (2005). Cilt 17, Kaynak Yayınları.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. (1945). Cilt I, Maarif Matbaası.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. (1959). Cilt II, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları.
- Avcı, C. (2013). Harf inkılabı ve millet mektepleri. *Akdeniz Üniversitesi Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 3(1), 43-60.
- Aydemir, B. (2017). *Sanatta dirijizm: Devrimden telkine halkevleri-inkılap oyunları*. Mitos Boyut Yayınları.
- Aysal, N. (2005). Anadolu'da aydınlanma hareketinin doğuşu: köy enstitüleri. *Atatürk Yolu Dergisi*, 9(35), 267-282.
- Aysal, N. (2017). Tek parti döneminde Cumhuriyet Halk Partisi'nin dördüncü büyük kongresi 9-16 Mayıs 1935. *History Studies*, 9(1), 22-45.
- Baykan, T. S. (2017). Halkçılık ve popülizm: Türkiye vakası ve bir kavramın kullanımları. *Mülkiye Dergisi*, 41(1), 157-194.
- Bilir, M. (2003). Köy enstitüleri sisteminde toplum kalkınması süreci. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 1-15.
- Cerideyi Resmîye, Teşkilatı Esasîye Kanunu, 7 Şubat 1337, No.1.
- CHF Nizamnamesi, 9 Eylül 1923.
- CHF Halkevleri Talimatnamesi. (1932). Hâkimiyeti Millîye Matbaası.
- CHF Üçüncü Büyük Kongre Zabıtları. (10-18 Mayıs 1931). Devlet Matbaası.
- CHP Dördüncü Büyük Kurultay Görüşmeleri Tutulgası. (9-16 Mayıs 1935). Ulus Basımevi.
- C.H.P Genel Sekreteri R. Peker'in Söylevleri. (1935). Ulus Basımevi.
- CHP Beşinci Büyük Kongre Zabıtları. (29 Mayıs-Haziran 1939). Ulus Basımevi.

- Colognesi, L. C. (1993). Roma egemenliği: Yurttaşlık ve kölelik. (Çev. Ö. Çelebicani). *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 43(1), 299-311.
- Coşkun, E. A. (2024). Kemalist köycülük politikaları doğrultusunda köy enstitüleri. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2), 571-594.
- Çeçen, A. (1990). *Atatürk'ün kültür kurumları halkevleri*. Gündoğan Yayınları.
- Çetin, S. & Kahya, A. (2017). Kırdı bir modernleşme projesi olarak köy enstitüleri: Aksu ve Gönen örnekleri üzerinden yeni bir anlamlandırma denemesi. *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 34(1), 133-162.
- Ekinci, N. (1989). *Sanayileşme ve uluslaşma sürecinde toprak reformundan köy enstitülerine 1923-1950*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Eraslan, C. (2003). *Yakın dönem Türk düşüncesinde halkçılık ve Atatürk*. Kumsaati Yayınları.
- Erbay, F. & Erbay, M. (2006). *Cumhuriyet dönemi (1923-1938) Atatürk'ün sanat politikası*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Erkan, Ü. (2016). Türk Yurdu Dergisinde milliyetçiliğin analizi (1911-1931). *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 132-144.
- Ertugay, F. (2022). Türkiye'de politik kutuplaşmanın tarihsel kökenleri/kolektif hafıza. *Amme İdaresi Dergisi*, 55(2), 27-62.
- Ertugay, F. (2024). Türkiye'de bir ideoloji olarak Cumhuriyet. *İnsan ve Toplum Dergisi*, 14(3), 123-149.
- Ertugay, F. (2024) Türkiye'de parti-devlet bütünleşmesi: politik kültüre mirası. *History Studies*, 16(4), 571-591.
- Findley, C. V. (2011). *Modern Türkiye tarihi*. Timaş Yayınları.
- Guibermou, M. (1997). *Milliyetçilikler: 20. yüzyılda ulusal devlet ve milliyetçilikler*. (Çev N. Nur Domanıç.). Sarmal Yayınevi.
- Giddens, A. (2008). *Ulus devlet ve şiddet*. (Çev. C. Atay). Kalkedon Yayınları.
- Goloğlu, M. (2008a). *Milli mücadele tarihi I: Erzurum Kongresi*. Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Goloğlu, M. (2008b). *Milli mücadele tarihi II: Sivas Kongresi*. Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Göçmen, D. (2022). Mustafa Kemal'in devlet ve toplum felsefesi üzerine. *Asya Studies*, 6, Özel Sayı, 1-18.
- Gökalt, Z. (1990). *Türkçülüğün esasları*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gökalt, Z. (2010). *Türkleşmek, İslamlaşmak ve muasırlaşmak*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gurallar, N. (2009). Halkevleri. (Ed. T. Bora ve M. Gültekinil). *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce: Kemalizm* içinde (s.113-118). Cilt 2, İletişim Yayınları.
- Güneş, İ. (1997). *Birinci TBMM'nin düşünce yapısı(1920-1923)*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gürkan, C. (2019). Aydınlanma ve ilk birikim çelişkisinde halk ve halkçı ekonomi politik. *Memleket Siyaset Yönetim*, 32, 1-30.
- Habermas, J. 2012. *“Öteki” olmak, “öteki”yle yaşamak*. (Çev. İ. Aka). Yapı Kredi Yayınları.
- Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, 20 Aralık 1930.
- Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, 20 Şubat 1932.
- Haspolat, E. (2011). Meşrutiyetin üç halkçılığı ve Kemalist halkçılığa etkileri. *Atatürk Yolu Dergisi*, 12(47), 557-584.
- Helvacı, P. (2014). Türkiye'de Cumhuriyetçilik anlayışı: 1920-1930 dönemine bir bakış. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 10(20), 353-369.
- Heper, M. (2018). *Türkiye'de devlet geleneği*. (Çev. N. Soyarkı). Doğu Batı Yayınları.
- İnan A. (1930). *Vatandaş için medeni bilgiler*. Kitap I, Milliyet Matbaası.
- İnan, A. (1969). *Medeni bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün el yazıları*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- İrem, N. 2004. Jakobenizm-Cumhuriyetçilik açmazında kemalist radikalizm. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 5(2), 1-25.
- Kabulünün 100. Yılında 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu: Belgeler. (2021). TBMM Yayınları.
- Kandeger, B. (2023). Reflections on “centralization and the civil administrative division” in the nation-state building process during the early period of the Republic. *Siyasal: Journal of Political Sciences*, 32, Special Issue, 57-79.
- Kandiyoti, D. (2019). *Cariyeler, bacılar, yurttaşlar: Kimlikler ve toplumsal dönüşümler*. Metis Yayınları.
- Kapluhan, E. (2013). Atatürk dönemi eğitim seferberliği ve köy enstitüleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 26, 172-194.
- Karakuş, G. (2018). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e toplum sözleşmesi ve halkçılık. *International Journal of Social Inquiry*, 11(2), 197-217.
- Karakuş, Y. (2024). Siyasal sistem ve rejim sorunsalı: rejimlere dair yaklaşımlar ve tanımlamalar üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi*, 7(4), 646-661.
- Karaömerlioğlu, A. (2006). *Orada bir köy var uzakta: Erken Cumhuriyet döneminde köycü söylem*. İletişim Yayınları.
- Karaömerlioğlu, A. (2009). Köy Enstitüleri. (Ed. T. Bora ve M. Gültekinil), *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce: Kemalizm* içinde (s. 286-297). Cilt 2, İletişim Yayınları.
- Kartal, S. (2008). Toplum kalkınmasında farklı bir eğitim kurumu: köy enstitüleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 23-36.
- Kasaba, R. (1997). Kemalist certainties and modern ambiguities. (Ed. S. Bozdoğan ve R. Kasaba). *Rethinking Modernity and National Identity in Turkey* içinde (s.15-36). University of Washington Press.
- Kaygusuz, Ö. (2005.) Modern Türk vatandaşlığı kavramının erken öncülleri: Mili mücadele döneminde ulusal vatandaşlığın kuruluşu. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 60(2), 195-217.
- Kıvrak Köroğlu, E. (2022). Erken Cumhuriyet döneminde popülizm. (Der. K. O. Dernek ve F. K. Garipoğlu). *Erken Cumhuriyet Döneminde Türkiye* içinde (s.35-56). Nobel Yayınevi.
- Köker, L. (2007). *Modernleşme, Kemalizm ve demokrasi*. İletişim Yayınları.
- Köylü, M. (2019). Mustafa Kemal Atatürk'ün ulus devleti, egemenlik ve bağımsızlık anlayışına Fransız İhtilali fikir akımlarının etkisi. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(1), 112-130.
- Lewis, B. (2008). *Modern Türkiye'nin doğuşu*. (Çev. B. B. Turna). Arkadaş Yayınları.
- Makal, M. (1979). *Köy enstitüleri ve ötesi*. Çağdaş Yayınları.
- Mann, M. (2013). İktidarın tarihi: Sınıfların ve ulus-devletlerin yükselişi 1760-1914. (Çev. A. R. Güngen., E. D. Ela ve G. Şaş). Cilt II, Phoenix Yayınları.
- Mardin, Ş. (2019). *Jön Türklerin siyasi fikirleri (1895-1908)*. İletişim Yayınları.
- Mustafalı, A. (2023). Rus halkçılığı ve Atatürk'ün halkçılık ilkesinin karşılaştırmalı analiz. *SDE Akademik Dergisi*, 3(2), 239- 263.
- Mutlu, S. (2014). Atatürk'ün Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e geçişte rejim stratejileri: Atatürk'ün TBMM açılış konuşmalarının içerik analizi (1920-1938). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 30(90), 83-114.
- Oral, M. (2002). Halkevlerinin toplumsal ve kültürel işlevleri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 18(53), 499-527.
- Öndin, N. (2003). *Cumhuriyet'in kültür politikası ve sanat 1923-1950*. İnsancıl Yayınları.
- Özdemir, Y. & Elif A. (2011). Halkevleri (1931'den 1951'e). *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 45, 235-262.
- Öztan, G. G. (2011). *Çocukluğun politik inşası*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Parla, T. (1993). *Ziya Gökalp, Kemalizm ve Türkiye'de Korporatizm*. İletişim Yayınları.
- Parlak, D. (2011). Uluslaşma sürecinde köy enstitülerinin yeri. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi* 7(27), 201-221.
- Peker, R. (1984). *İnkılap dersleri*. İletişim Yayınları.
- Pierson, C. (2000). *Modern devlet*. (Çev. D. Hattatoğlu). Çiviyazıları.
- Resmi Gazete, 3803 Sayılı Köy Enstitüleri Kanunu, 22.04.1940.
- Reyhan, H. (2010). Cumhuriyetçi demokrasi teorisine katkı: Atatürk'ün siyasal düşüncesinde “Halk Hükümeti”. *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi*, 13, 107-163.
- Rousseau, J. J. (2006). *Toplum sözleşmesi*. (Çev. Vedat Günyol). İş Bankası Yayınları.
- Sancar, S. (2012). *Türk modernleşmesinin cinsiyeti: Erkekler devlet, kadınlar aile kurar*. İletişim Yayınları.
- Sunar, İ. (1985). Demokrat Parti ve popülizm. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* içinde (s. 2076-2086), Cilt 8, İletişim Yayınları.
- Şahin, M. (1992). Bir halk eğitim çalışması örneği olarak millet mektepleri. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 213-234.
- Şimşek, D. Ç. (2024). Cumhuriyet döneminde sanat ve ideoloji: 1923-1950 yılları arasında TBMM tutanaklarına dayalı bir inceleme. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 7(4), 1033-1050.
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, Cilt 6, İçtima 1, 29.11.1336.
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, Cilt 14, İçtima 2, 26. 11.1337.
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, Cilt 14, İçtima 2, 1.12.1337.
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, Cilt 2, İçtima 99, 12.07.1920.
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, Cilt 28, İçtima 1, 01.03.1923.
- Tanör, B. (2002). *Türkiye'de kongre iktidarları (1918-1920)*. Yapı Kredi Yayınları.
- Tanör, B. (2003). *Kurtuluş kuruluş*. Cumhuriyet Kitapları.
- Teke, C. (2023). *Türk siyasi hayatında Memduh Şevket Esendal*. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Tekeli, İ. (1983). Türkiye'de halkçılık. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* içinde (s.1929-1935), Cilt7, İletişim Yayınları.
- Tekeli, İ. & İlkin. S. (2003). *Cumhuriyetin harcı: Köktenci modernitenin doğuşu*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Tekeli, İ. & Şaylan, G. (1978). Türkiye'de halkçılık ideolojisinin evrimi. *Toplum ve Bilim*, 6-7, 44-110.
- Toksoy, N. (2007). *Halkevleri: Bir kültürel kalkınma modeli olarak*. Orion Kitabevi.
- Tonguç, İ. H. (1946). *İlköğretim kavramı*. Remzi Kitabevi.
- Toprak, Z. (1977a). II. Meşrutiyet'te solidarist düşünce: Halkçılık. *Toplum ve Bilim*, 1, 92-123.
- Toprak, Z. (1977b). Halkçılık ideolojisinin oluşumu. *Atatürk Döneminin Ekonomik ve Toplumsal Sorunları Sempozyumu*, İstanbul, 13-31.
- Toprak, Z. (2002). Türkiye'de ‘Narodnik’ milliyetçiliği ve halkçılık (1908-1918). (Ed. H. C. Güzel., K. Çiçek ve S. Koca), *Türkler* içinde (s.801-806), Cilt 14, Yeni Türkiye Yayınları.
- Toprak, Z. (2006). Bir hayal ürünü: İttihatçıların ‘Türkleştirme politikası’. *Toplumsal Tarih Dergisi*, 146, 14-22.
- Toprak, Z. (2013). *Türkiye'de popülizm (1908-1923)*. Doğan Kitap.
- Toprak, Z. (2017). *Türkiye'de yeni hayat: İnkılap ve travma 1908-1928*. Doğan Kitap.
- Tuğluoğlu, F. (2005). Türkiye'de Halkçılık İdeolojisi ve Halkevleri. *Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 15(42), 101-118.

- Tunçay, M. (1992). *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin kurulması (1923-1931)*. Cem Yayınevi.
- Uçar, F. (2019). Birinci TBMM'de Mustafa Kemal Paşa'nın meclisi açış konuşmalarında 'milli irade' kavramı. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(31), 709- 738.
- Uluskan, S. B. (2006). Atatürk döneminde halk terbiyesi ve buna dair bir yayın örneği: Halk Dergisi. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 9, 189-208.
- Ummanel, A. (2023). Erken Cumhuriyet döneminde çocukluğun İnşası ve bir araç olarak çocuk edebiyatı. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25, Özel Sayı, 302-316.
- Uslan, S. (1997). Cumhuriyet dönemindeki kültür politikaları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi*, 13, 257-270.
- Ülkü, C. (2008). Sanat eğitimi, sanat ve köy enstitüleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 37-45.
- Ünvar, K. (2009). İttihatçılıktan Kemalizme ihya'dan inşa'ya. (Ed. T. Bora ve M. Gültekinil). *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce "Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası: Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi"* içinde (s.129-142). Cilt 1, İletişim Yayınları.
- Üstel, F. (2008). *Makbul vatandaş'ın peşinde: II. Meşrutiyet'ten bugüne vatandaşlık eğitimi*. İletişim Yayınları.
- Vatandaş, S. & Vatandaş, C. (2023). Türkiye'de Cumhuriyet fikrinin gelişimi ve Cumhuriyet'in ilanı süresinde yaşanan fikri tartışmalar. *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, 6(12), 339-362.
- Yıldız, N. & Akandere, O. (2017). Köy enstitülerinin ideolojik yapısı. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 17(35), 275-316.
- Yıldız, A. (2009). Recep Peker. (Ed. T. Bora ve M. Gültekinil). *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Kemalizm* içinde (s.58-63). Cilt 2, İletişim Yayınları.
- Yüceer, S. (2002). Türkiye'nin aydınlanma sürecinde bir kültür devrimi millet mektepleri. *Atatürkçü Bakış Dergisi*, 1(1), 13-32.
- Zürcher, E. J. (2004). *Modernleşen Türkiye'nin tarihi*. (Çev. Y. S. Gönen). İletişim Yayınları.
- Zürcher, E. J. (2009). Kemalist düşüncenin Osmanlı kaynakları. (Ed. T. Bora ve M. Gültekinil). *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Kemalizm* içinde (s.44-55). Cilt 2, İletişim Yayınları.

POPULISM AS A CONSTITUTIVE FORCE IN THE EARLY REPUBLICAN PERIOD

Extended Summary

Populism, as an ideology that was thought about, discussed and its content was expanded, has the quality of an ideology with high interest and expectation in the Early Republican Period. Especially for the founding cadres and intellectuals of the Republic, the Ideology of Populism was functionalised in order to realise what the Republic 'imagined' and produced political and ideological tools for the mobilisation of the people. This article focuses on the relationship between the Ideology of Populism and the idea and process of building the Republic. In this context, it aims to make visible the functions of the Ideology of Populism and the political/ideological tools produced by it in the Early Republican Period. In this context, the study argues that the ideology of populism, as one of the constructive ideologies of the Republic, constructs a legitimacy ground for the policies to be implemented in order to realise the ideals, goals and objectives of the Republic. In this framework, the study will focus on the fact that populism, beyond being a discourse, has a repertoire that constructs the 'modern nation state and society' imagined by the Republic, and will touch upon the political and ideological tools that enable this construction. In this context, the historical background of the Populism Ideology and its reflections on the Early Republican Period will be examined and the constitutive function of Populism in the Republic will be analysed. In the study, primary and secondary sources on the Ideology of Populism and its content have been selected and analysed with a descriptive approach.

Within the scope of this analysis, when the Ideology of Populism is read through its founding function of the Republic, it includes a function for the construction of the state, citizen and society that the Republic needs, and for the acquisition of modernisation and development resources, social mobilisation and political legitimacy. The idea of populism comes into existence not through social dynamics but through the ideas and practices embodied in the imagination of the founding elites. The populism approach includes an idea that excludes any class differences and privileges in society, is based on professional differences and that these differences are united in political and social

ideals.

Populist thought and approach is adopted for the construction of a modern state and society and for the creation of a citizenship in accordance with the philosophy of the Republic. It aims to ensure the existence of a strong community of citizens for a strong Republic. Because the identity of citizenship is seen as the carrier power of the Republican regime, this identity is intended to be constructed with the ideological tools and structures of the idea of populism. The idea of populism is abstract rather than concrete. Phenomena such as political participation, having power or being a partner in power, influencing the political sphere, being included in the public sphere, organising and opposing will be realised with the increase in the level of maturity of the people. The necessity of leadership by the founding cadres and intellectuals for the construction of a good political and social structure for the people is emphasised. Therefore, it becomes a responsibility for the founding elite cadres and intellectuals to lead the people, to speak on their behalf, to set goals and objectives, and to create a modern and civilised society.

Another function of the idea of populism is the construction of a public life formed by the fundamental principles and values of the Republic, modernisation and the dynamics of contemporary civilisation. The ideological tools to realise this aim are produced through the idea of populism. As ideological tools, Halkevleri and Köy Enstitüleri produce and transform the identity of citizenship adopted by the Republic and the public space that will exist within this identity. However, in the process of the construction of the modern state and society, these ideological tools have the mission of imparting knowledge such as civics, life and social sciences to the society. One of their important functions is to teach technical and artistic knowledge and vocational training. Therefore, these ideological tools have had important roles and functions to achieve modernisation and development. The political power suppressed social opposition and expanded its room for manoeuvre by emphasising a classless and privileged people. Therefore, the idea and approach of populism envisaged the establishment of a close bond between the regime and the people and mobilised ideological tools for this purpose. Basing the Republic on the people ensured the legitimacy of the reforms and revolutions carried out for the people. In this context, the ideology of populism in the Early Republican Period fulfilled important functions in the political, social, cultural and economic reconstruction and comprehensive change of the regime.